

VAKOK VILÁGA

A VAKOK ÉS GYENGÉNLTÓK
ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK
FOLYÓIRATA

ELŐFIZETHETŐ
A MEGYEI SZERVEKNÉL
ÉS A VAKOK
ÉS GYENGÉNLTÓK
ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK
KIADÓHIVATALÁNÁL:
BUDAPEST XIV., MÁJUS 1. ÚT 47.
TELEFON: 210-440

L. Braille

XLIX. évfolyam
1988 * 12. szám

Gondolatok a 70 éves jubileum alkalmából

A SZÖVETSÉG ÉRDEKVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE,
MÚLTJA, JELENE, JÖVŐJE

A szocialista társadalom megteremtette a lehetőséget a fokozott érdekvédelmi tevékenység megvalósítására. A közösségi élet minden területén fontos feladatot kell, hogy ellásson az érdekképviseleti és érdekvédelmi szervek. Mindenki előtt ismert pl. a szakszervezet, a Vöröskereszt munkája. Ezeknek tevékenysége a lakosság összességére kiterjed.

A fogyatékos ember állapotából, hátrányos helyzetéből adódóan nagyobb mértékben igényli a társadalom, az állam, illetve a környezet gondoskodását.

Ez a felismerés tette szükségessé a fogyatékosok különböző érdekvédelmi szervezeteinek, így a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének (továbbiakban szövetség) kialakulását.

Úgy gondolom, ismert az a tény, hogy a szövetség ebben az évben ünnepli fennállásának 70. évfordulóját.

Engedjék meg, hogy a szövetség érdekvédelmi tevékenységéről szólva egy kis történelmi visszatekintést adjak.

— 1901-ben a kormány támogatásával megalakult a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület. Az egyesület létrehozott néhány vakokat foglalkoztató műhelyt is. Ez teljesen kreatív jellegű szervezet volt. Az egyesület tagjait nem dol-

gozóknak, hanem gondozottaknak tekintették. Hiába végeztek társadalmilag hasznos munkát, a társadalombiztosításnál sem jelentették be őket.

Az 1928. évi 40-es törvény alapján a vakok már 100 biztosított munkahét után jogosultságot szereztek rokkant járadékra, de a gyámolító egyesületben dolgozók azt sem tudták megszerezni, teljesen rokkantságuknak kiszolgáltatva éltek.

— 1918-ban tulajdonképpen a hadirokkant vakok kezdeményezték egy olyan egyesület alapítását, melynek vezetősége és tagjai vak emberek, akik következetesen képviselik saját érdekeiket. 1918 szeptemberében került sor a Vakok Szövetsége alakuló közgyűlésének megtartására. Az akkori kormány belügyminisztere a szövetség alapszabályát jóváhagyta és az egyesület megkezdhette hivatalos működését. Érdekes megemlíteni, hogy a Tanácsköztársaság idején a Belügyi Népbiztosság szociálpolitikai osztályán dolgoztak először vak emberek.

A Vakokat Gyámolító Országos Egyesület kezdettől fogva ellenezte a szövetség létrehozását, működését, hiszen neki nem volt alapvető érdeke a vakságból, mint hátrányból adódó helyzet bármilyen kompenzálása. Számára a karitatív jelleg megőrzése volt a fontos.

Érdekes, hogy nyilvános gyűléstartásra joga is csak a gyámolító egyesületnek volt. Ekkoriban a szövetség tagjai csak kisebb magánygyűléseket szervezettek és anyagilag saját maguk is támogatták a szövetséget.

— 1937-ben jött létre együttműködés a vakokat tömörítő két egyesület között.

— 1941-ben a szövetség elnöke a gyámolító egyesület igazgatóhelyettese. A szövetség már akkor törekedett a vakok munkabahelyezésére, kulturális igényeinek kielégítésére.

— A szövetség 1938-ban indította meg rendszeres folyóiratát, a Vakok Világát.

— A felszabadulás a szociálpolitika területén is lényegi változásokat hozott. A szövetség azóta élvezi az állam, a párt és a társadalom támogatását. A Vakokat Gyámolító Országos Egyesület beolvadt a Vakok Szövetségébe.

— 1948-ban megszervezték a Vakok és Siketnémák Állami Felügyelőségét. A vakügyi tanács élére dr. Vass Tibor került.

— A vakokat foglalkoztató nemzeti vállalat 1949. júliusában alakult meg.

— A Népgazdasági Tanács 1952-ben szankció nélküli elvi deklarációban kimondta a vakok telefonközpontban történő alkalmazásának szükségességét.

— 1954-ben a szövetség viszszerzette a felszabadulás óta felfüggesztett autonómiáját.

— 1955 óta a szövetség felügyeletét az Egészségügyi Minisztérium — ma már Szociális és Egészségügyi Minisztérium — Szociálpolitikai Főosztálya

látja el. A szövetség célkitűzéseit kezdetben kizárólag a vakok érdekképviselésében, érdekvédelmében jelölte meg. Később azonban felvette sorai-
ba a gyengénlátókat is, ezért vált szükségessé nevének megváltoztatása. Vakok és Csökentelátók Országos Szövetsége, majd 1976-ban Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége lett szervezetünk hivatalos neve.

Az elnevezés is tükrözi, hogy a szövetség az országban élő valamennyi vak és gyengénlátó személyt tömöríteni, összefogni kívánja.

Az önálló szövetség önálló költségvetési szervként kezdte meg működését.

A kultúra és sporttevékenység mellett szociálpolitikai intézkedések, javaslatok kidolgozását is megkezdhettük.

Meg kell említeni a 3200/49. Korm. sz. határozatot, melynek értelmében a vakokról való intézményes gondoskodás állami feladat. A gondoskodás célja az, hogy lehetővé tegye a vakok és gyengénlátók számára a társadalomba való minél teljesebb beilleszkedést. Ebből a célból biztosítja a tagok számára sajátos helyzetüknek megfelelő működést, szakmai képzést és a munkaképes látás-sérültek számára a termelő munkában való részvételt.

A gondoskodás továbbá arra is kell irányuljon, hogy a munkaképtelen vakok számára emberhez méltó életkörülményeket biztosítson.

— A felszabadulás után már megfogalmazódott az a koncepció, hogy az állami szervek mellett néhány, a látásfo-

gyatékosokat érintő feladatot a szövetség önállóan lásson el. Egyesületünk a társadalmi élet minden területén kifejti érdekvédelmi tevékenységét.

Ennek egyik fontos területe a fiatalok munkabábelhelyezése. Speciális munkajogi szabályokról kell említést tenni, úgy mint a vak fizikai dolgozók napi 6 órás munkaideje, a vakok számára biztosított évi 5 nap pótszabadság, bizonyos esetekben a munkahelyek betöltésénél a vak telefonkezelők elsődlegességét biztosító rendelet.

A szövetség biztosította és biztosítja a látás-sérültek részére fontos sajátos ismeretek megszerzését, adott esetekben a megfelelő szakirányú képzés lehetőségét, a szervezett kultúr- és sportigények lehetőség szerinti kielégítését.

Az elmúlt időszakban — és ez remélhetőleg a jövőben is így lesz — szövetségünk rendszeresen részt vett a vakügyi vonatkozású intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában. Ennek egyik kiemelkedő eredménye a vakok személyi járadékának bevezetése, vagy az utazási kedvezmény megvalósulása.

A hátrányos helyzetet igyekszünk kompenzálni különböző speciális segédeszközök — adott esetben kedvezményes — biztosításával.

Kiemelten fontos feladat a hivatalos állami, vagy társadalmi szervek előtt egy-egy konkrét eset kapcsán a tagok egyéni képviselése. Ennek teljesebb formában való megvalósulása még a jövő feladata.

Érdekvédelmi szempontból is fontos a vak gyermekekkel, illetve szüleikkel való törődés, a gyermekek speciális iskolai képzésének előkészítése, további életútjuk figyelemmel kísérése. A jövőben e tevékenységünket nagyobb hatékonysággal kell gyakorolnunk. Az érdekvédelmi feladat egyik megvalósulási formája az is, hogy a szövetség tanulmányokat, tájékoztatókat ad ki a vakok és gyengénlátók élet- és munkakörülményeiről, hiszen ezzel is segíti a látó társadalommal való megfelelő kapcsolat kialakítását.

A jövő feladata, hogy szövetségünk olyan koordinációs tevékenységet fejtsen ki, mely a rendelkezésre álló állami és társadalmi erők szervezését, összefogását és célszerű felhasználását biztosítja.

A jövő feladata — megítélésem szerint — az is, hogy

— egyrészt az egyénre szabott érdekképviselés, érdekvédelem megvalósuljon, az adott személyekre szabott életutak, életpályák kialakíthatók legyenek,

— másrészt komoly feladat az egyesületi élet területén megvalósítható érdekvédelem: pl. öntevékeny kultúrcsoportok szélesebb körben történő megalakítása.

Fontosnak tartom, hogy a nehéz gazdasági helyzetben egyre inkább felhívjuk eredményeinkre, jövőbeni feladatainkra a társadalom segítőkész rétegeinek figyelmét.

*Erhartné dr. Molnár Katalin
főtisztár*

A FEHÉR BOT NEMZETKÖZI NAPJA

Számos ország társintézményéhez hasonlóan szövetségünk is megrendezi évről évre a fehér bot napját. Idén két fontos rendezvény hívta fel a közvélemény figyelmét a számunkra oly fontos dátumra: október 15-re. Elsőként a sajtó, a rádió és a televízió munkatársai találkoztak tisztségviselőinkkel azon a sajtókonferencián, melynek a szövetség budapesti székháza adott otthont okt. 12-én. A sok érdekes kérdés, felszólalás és megnyilatkozás nyomán számos újságcikk, rádió- és tv-riport emlékeztette az olvasókat, a rádióhallgatókat és a tv-nézőket a látássérültek társadalmának gondjaira, eredményeire és célkitűzéseire.

Október 19-én, ugyancsak a szövetség székházában tudományos ülésre került sor a fehér bot napja és a VGYOSZ fennállásának 70. évfordulója alkalmából, „Látássérüléssel kapcsolatos preventív szemlélet az elméletben — gondozási munka a gyakorlatban” címmel.

Megnyitót mondott Erhartné dr. Molnár Katalin főtitkár, majd dr. Kökény Mihály szociális és egészségügyi miniszterhelyettes köszöntője hangzott el, ezt követően Kuminka Györgyné elnök üdvözölte a szövetség új tiszteletbeli tagjait.

Elsőként dr. Brooser Gábor professzor és dr. Szabó György

szemész főorvos (Országos Szemészeti Intézet) előadását hallgatták meg a jelenlévők „Legújabb műtéti és terápiás eljárások a szemészetben” címmel.

A következőkben Varró Attila zenetanár, a Vak Eszperantisták Nemzetközi Ligájának főtitkára, a Vakok Általános Iskolájának és Diákotthonának pedagógusa előadásában az eszperantó nyelv szerepével foglalkozott, melyet ez a nemzeti és nemzetközi vakügyi mozgalomban betölt.

A harmadik előadásban dr. Fehér Miklós, a Magyar Rehabilitációs Társaság elnöke (Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet) a nemzetközi rehabilitációs tevékenység fő irányvonalairól adott képet.

Végezetül dr. Pálhegyi Ferenc főiskolai tanár (Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola) és Daru Gerőné hivatalvezető helyettes, szociális szervező (VGYOSZ) referátumára került sor, mely a vak ember pszichoszociális helyzetét taglalta.

Az előadásokat követő hozzászólások után összefoglalóval és zárszóval ért véget a magas szakmai színvonalat képviselő és sok tekintetben eredményt hozó tudományos tanácskozás.

Szerkesztőség

VIDÉKI ÜNNEPSÉGEK A FEHÉR BOT NEMZETKÖZI NAPJÁN

Szövetségünk megyei szervezetei és körzeti csoportjai ebben az évben is megtartották ünnepeiket a fehér bot napja alkalmából. A rendezvényeken a tagsággal és a megyei szervezetek vezetőivel együtt ünnepeltek a helyi tanácsi és társadalmi szervek képviselői, valamint a patronáló üzemek, intézmények küldöttei is.

Makóról Szabó István, Somogy megyéből Csík Lajos küldte el tudósítását.

ÜNNEPSÉG MAKÓN

Október 14-én délelőtt a Makói Városi Tanács Egészségügyi Osztálya a Korona Szálló nagy-

termében ünnepi rendezvényt tartott a fehér bot napja alkalmából. Erre meghívták a látás-, hallás- és mozgássérültek körzeti csoportjainak tagságát is.

Dr. Csenke László, az egészségügyi osztály vezetője köszöntötte a megjelenteket. Elmondta, azért hívták össze egy időben a három szervezet tagságát, hogy a másik gondját, baját megismerve segíthessék egymást, hiszen mindannyian sorstársak. Beszédét azzal zárta, hogy az egészségügyi osztálynak szívügye minden rászorult segítése mindhárom egyesületben.

A beszéd után Csoóri Sándor Anyám szeme fáj című versét

a makói József Attila Gimnázium egyik diákja mondta el.

Ezután dr. Jáksó László, a Csongrád megyei Szervezet elnöke a fehér bot használatának fontosságáról szolt. A bevezető után ünnepi beszédben emlékezett meg a szövetség fennállásának 70. évfordulójáról. Beszéde végén elismerő oklevelet nyújtott át azoknak, akik sok-sok társadalmi munkával segítették a körzeti csoport tevékenységét. Oklevelet kapott: Tamás Imréné, a városi tanács szociálpolitikai csoportjának előadója Rácz Sándor tanár, néprajzos, a klub vezetője és Benkő Imréné körzeti megbízott.

Ezután Makra Mihály és Kardos János szavaltai következtek. Végezetül a városi tanács ebéddel vendégelte meg a jelenlevőket. Közben Nagy Gy.

János népszerű dallamokat énekelt szintetizátor kísérettel.

RENDEZVÉNY LÁBODON

A Somogy megyei Szervezet nagyatádi körzeti csoportja rendezte évről évre az ünnepséget. Ebben az évben október 14-én Lábod községben volt az esemény. Az Öreges Napközi Otthonában Bali István, a nagyatádi körzeti csoport vezetőségi tagja köszöntötte a megjelenteket.

Ezután Kalmár István, a Nagyatádi Rendőrkapitányság Közlekedésrendészeti előadója tájékoztatta a résztvevőket az idősek és a hátrányos helyzetűek biztonságos közlekedése érdekében tett intézkedésekről. Hangsúlyozta, hogy az érintettek közlekedjenek figyelmesen, tartsák be a közlekedési szabályokat.

A megyei szervezet elnöke, Csik Lajos a látássérültek közlekedéséről, a fehér bot használatának fontosságáról beszélt. Általános ismertetőt tartott a vakokról és gyengénlátókról. Beszélt életükről, munkájukról, segédeszközöikről stb. A tájékoztató után oklevelet adott át Molnár Gergelynek, a csurgói Hazafias Népfront titkáranak a körzeti csoportot hosszú ideje segítő munkájáért.

A felszólalók egyike kérte, hogy az óvodákban és az iskolákban a pedagógusok tartsanak kis ismertetőket a látássérültekről. Arról is beszéljenek a gyermekeknek, hogy hogyan segítsék a fehér bottal közlekedő embereket.

Végezetül a körzeti csoport elnöke, Végh István mondott köszönetet mindazoknak, akik a csoportot segítik.

Tudósítás

AZ 1988. OKTÓBER 27-ÉN MEGTARTOTT ELNÖKSÉGI ÜLÉSRŐL

Az ülésről Csengeri József alelnök — előre jelezve távollmaradását — hiányzott; nem képviseltette magát a Szociális és Egészségügyi Minisztérium sem.

Első napirendi pontként a Vakok Világszövetsége madridi konferenciájának írásbeli anyagát tárgyalták meg. Többen felvetették: haszonnal jár-e a költséges külföldi tanácskozásokon való részvétel? Mérlegelve az eddigi tapasztalatokat és előre vetítve a jövőre is, az elnökség az alábbi álláspontot fogadta el:

Anyagi okokra hivatkozva nem zárhatja ki magát a vakügy a látássérültek nemzetközi vérkeringéséből. Szükség van két- és többoldalú kapcsolatokra, hiszen hathatós segítségre és támogatásra csakis ilyen módon számíthatunk. Ha nem is érzékelhető azonnal a részvétel hasznossága, az itt szerzett tapasztalatok, ötletek, valamint a kialakult személyes kapcsolatok a későbbiek során gyümölcsöznek.

Ezen napirendi pont megtárgyalásakor jelen volt Harkai Anna gyógypedagógus, a Va-

kok Általános Iskolájának és Diákotthonának tanára, aki kísérelként, tolmácsként és nem utolsó sorban vakügyi szakemberként vett részt a madridi konferencián. Nyelvtudásával, szakmai hozzáértésével és érdeklődésével nagy mértékben segítette a főtitkárnő kapcsolatteremtését; aktivitásáért ezúton mondunk neki köszönetet.

Második napirendi pontként tárgyalásra került az ellenőrző bizottság jelentése a miskolci vizsgálatokról. Ezek lefolytatását a központi elnökség dr. Hohl József és dr. Nagy Károly miskolci tagtársak beadványa alapján indítványozta. E beadvány a megyei szervezet működését tette kritika tárgyává, úm. ve-

zetési stílus, megfelelő demokratizmus érvényesítésének hiánya, a dologi adományok és a megyei vagyon kifogásolható kezelése stb.

Ezen témával már az augusztus 25-i ülésen is foglalkozott az elnökség. Akkor dr. Kiss László titkár távolléte miatt került sor a megvizsgáltság elnapolására; jelen elnökségi ülésen azonban módja volt kifejezteni véleményét, érveit a vizsgálattal kapcsolatban.

Dr. Kiss László elfogadta azon észrevételeket, melyek a szervezésre, a számlákkal kapcsolatos hiányosságokra, az ajándékok kezelésére vonatkoztak. Mentségére szolgál, hogy minden ügyről tudott az országos központ, a hivatalvezetés: a gazdasági ellenőrzést a pénzügyi osztály végezte, a körzet megszüntetése pedig a központi elnökség hatáskörébe tartozott. A számítógép vásárlása a megyei elnökség részéről a jelenlegi szabályok szerint történt. Az ózdi klub működését pedig az illetékes tanács v. b. engedélyezte.

Fegyelmi eljárás megindítását a központi elnökség nem javasolta, de úgy határozott, hogy mindkét elnökségi tagot: dr. Hohl József bejelentőt — aki beadványának időpontjában egyidejűleg a megyei szervezet elnökségének is tagja volt — és dr. Kiss László titkárt jegyzőkönyvi figyelmeztetésben részesíti és mindkettőjüket felkéri az elnök a közös munka érdekében való együttműködésre. Az elnökség eltekint az előző vezetőség mulasztásainak számonkérésétől.

Kuminka Györgyné elnök kéri mind az elnökségi tagokat, mind a tagságot, hogy a problémás ügyeket maguk között intézzék, ne külső szervek felé történő jelentésekkel, hiszen ez nem vet jó fényt munkájukra.

Ezzel a központi elnökség az ügyet — egybehangzó határozatával — lezártnak tekinti. Dr. Hohl József és dr. Kiss László baráti kézfogással jelezte együttműködési szándékát.

A kivizsgálásokkal, az Ellenőrző Bizottság jelentéseivel kapcsolatban az elnökség levonta a következtetéseket és az alábbi határozati javaslatokat fogadta el:

1. Szükséges a központ részéről a szakmai irányítás és ellenőrzés megerősítése. Biztosítani kell ennek személyi feltételeit is. Felelős: főtítkár. Határidő: folyamatos.

2. A megyei szervezetektől meg kell követelni a bizonylati fegyelmet, a kiadások és bevételek olvasható dokumentálását, a leltározás rendjének betartását. Felelős: a pénzügyi osztály vezetője. Határidő: folyamatos.

3. A szakmai és pénzügyi ellenőrzést folyamatosan kell végezni.

A megyei szervezetek elnökségi ülésein kötelezővé kell tenni a szakmai és pénzügyi ellenőrzések végeredményeinek ismertetését.

Határidő: folyamatos. Felelős: a Rehabilitációs- valamint a Pénzügyi Osztály vezetője és a megyei szervezet titkára.

4. Figyelemmel kell kísérni a tagjaink által alakított klubok működését.

Határidő: folyamatos. Felelős: a szervezet titkára.

5. Gondoskodni kell arról, hogy fegyelmi eljárás esetén a döntéshozatal tagjainkkal szemben méltányos legyen, érvényesüljenek a fokozatosság és a következetesség elvei. Fegyelmi vétség esetén az eljárást a szabályzatban foglaltaknak megfelelően kell lefolytatni.

Határidő: folyamatos. Felelős: a VGYOSZ elnöke, a fegyelmi bizottság és a megyei szervezet elnöke.

Fenti határozatok az ellenőrző bizottság javaslatai alapján fogalmazódtak meg. Az anyagot az elnökségi tagok egy tartózkodással elfogadták.

A 3. napirendi pontban elhangzott tájékoztatást a kutyaiskola munkájáról Szegedi István iskolavezető tartotta meg. Az elmúlt két és fél évben 35 vakvezető kutyát képeztek ki; jelenleg 30 dolgozik az országban. Az igénylők száma huszonöt. Az újjáépítés nagyon megnehezíti a kiképzést, a gazdákkal való összeszoktatást. Nincs megfelelő hely a dolgozók részére, és létszámgondokkal is küzd a kutyaiskola.

A főtítkárnő kérdésére, hogy mennyibe kerül egy kutya, teljes kiképzésével együtt, nem kapott érdembeli választ. Felvetődött a használatbavételi díj kérdése, a visszaadott kutyák újraképzésének gondja és odaítélésük problémája is. Ez utóbbit jelenleg egy bizottság végzi.

Az elnökség a kutyaiskolával kapcsolatban felmerült problémák kivizsgálására már korábban felkérte az Ellenőrző Bi-

zottságot. Ezért úgy fogadta el Szegedi István iskolavezető tájékoztatóját, hogy a költségek, valamint az Ellenőrző Bizottság jelentésének ismeretében újból napirendre tűzi e témát.

Kuminka Györgyné elnök felkéri Szegedi István iskolavezetőt, hogy nyújtson segítséget az Ellenőrző Bizottság munkájához, az eddigi kiadások birtokában készítsen kimutatást az egy kutya kiképzéséhez szükséges anyagi ráfordításról, valamint dolgozzon ki javaslatot a kutyák odaítélésével kapcsolatban.

E témához kapcsolódott Forró József bejelentése: A SZOT Balatonföldvárton lehetőséget ad 40 személy — ebből 10 kutyával rendelkező sorstárs — tapasztalatcseréjére. Szegedi István örömmel vette ezen bejelentést és ígéretet tett arra, hogy megszervezi ezt a találkozót, s élni fognak a lehetőséggel.

Rövid szünet után került sor a 4. napirendi pontra, az Oktatási Bizottság beszámolójára.

Elsődleges feladat a közép- és felsőfokú tanulmányokat folytató tanulók létszámának felmérése és a tankönyvellátás volt. Mivel a látássérültek iskoláiból a továbbtanulók névsorát csak szeptember 27-én kaptuk meg, a körlevelet a tanulók részére 28-án tudtuk postázni. E tanévtől kezdve tartós használatba, tanulmányi segély helyett kapják kazettán a tananyagot az 1. és 2. gimnáziumi osztály nappali tagozatán tanuló sorstársak. A 3. és 4. osztályt végzők tanulmányi segélyben részesülnek és a tan-

anyagot a budapesti hangoskönyvtárból kölcsönözhetik. A nappali tagozatos egyetemi hallgatók, valamint a nem intézetben lakó, dolgozók tagozatára járó, munkaviszonyban nem álló középiskolai tanulók tanulmányi segélyt kapnak. Mind a tananyagellátáshoz, mind a tanulmányi segély kiutalásához iskolalátogatási igazolást kellett benyújtani. A 80 kiküldött körlevélre csak 60 tanulótól érkezett iskolalátogatási igazolás. Ennek hiányában nem utalható ki tanulmányi segély és tananyag sem vehető át örökös használatra. Az elnökség határozata, hogy felül kell vizsgálni az intézetben lakó tanulók helyzetét, milyen segítséget kapnak tanulmányaik végzéséhez.

A rendelkezésre álló igazolások alapján a tanulók megoszlása a következő:

Gimnáziumi tanuló nappali tagozaton **31 fő**

Gimnázium, szakközépiskola levelező tagozatán **16 fő**

Felsőoktatási intézményben tanuló nappali tagozaton **9 fő**

Felsőoktatási intézményben levelező tagozaton **5 fő**

Gyógymasször tanuló **16 fő**

Egyéni felkészítéssel próbálkozások vannak kántorképzésre is.

Az 5. napirendi pont keretében Nyúl Győző, az Üdültetési Bizottság elnöke beszámolóját hallottuk. Javaslatként hangzott el, hogy egy turnust a gyermekek részére tartunk fenn az üdülőben. Erre vonatkozóan az elnökség úgy határo-

zott, hogy a balatonboglári üdülőnkben erre ne adjunk lehetőséget, hiszen szövetségünk évente anyagi támogatást nyújt a Vakok Általános Iskolája gyermekeinek üdültetéséhez.

Az elnökség véleményezte, módosította, kiegészítette az Üdültetési Bizottság által összeállított szerződéstervezetet az NDK-beli üdültetésre vonatkozóan. (A jóváhagyott szerződést kivonatossan ismertették.)

Az NDK-beli jutalomüdüléssel kapcsolatban az elnökség a következő határozatot hozta:

— az üdülés az utazással együtt 14 nap.

— A repülőjegy árát szövetségi tagok részére teljes összegben térítjük, kísérők részére nem nyújtunk térítést.

A napirendi pontok megtárgyalását követően került sor az alább felsorolt határozatok meghozatalára és egyéb bejelentésekre:

— A központ az adományok kamatából fénymásolót vásárol.

— A szövetség saját adományszámlájáról 100 000 forintot utal át a KFKI „Vakügyi segédeszközök fejlesztése” elnevezésű témaszámlának számlájára. Az átutalási tranzakciót szerződéssel fedezik. Az összeget a RESUS nyomtató fejlesztésére és a majdani nyomda beüzemelésére fordítják.

— Az egrri szervezet nem értett egyet az elnökség azon határozatával, mely szerint nem vásárolhat fénymásolót. Hanuszka József titkár részletesen indokolta vásárlási szándékát és tájékoztatta a testületet az e célra gyűjtött adományok ösz-

szegéről. Ezek ismeretében az elnökség megváltoztatta előző döntését és elismerte a Heves megyei elnökség vásárlási jogosultságát azzal a fenntartással, hogy a vásárlási szándékot és tervet egyeztetni kell az adományozóval. Az elnökség álláspontja egyébként az, hogy létezik olcsóbb megoldás is és nyomtatékosan kihangsúlyozta, hogy a központ is vásárol fénymásolót.

— Lakásügyben eddig nem érkezett pozitív válasz.

— Levél érkezett a SZOT-tól, melyben közlik, hogy ez évben a társadalmi szervezeteknek nem tudnak beutalót adni — még gyógyüdülésre sem! Ezen bejelentés kapcsán határozat született, mely szerint a központi elnökség levélben fordul Nagy Sándor főtitkárhoz, hogy szövetségünk legalább az eddig élvezett üdülési lehetőségeit ne veszítse el.

— A görögországi útra az elnökség határozata értelmében dr. Hohl József, Pálffy Lászlóné, Szabó József és Fehér Anna megy.

— Fehér Anna igen sokrétű elfoglaltsága miatt kérte a jegyzőkönyvvezetés, valamint a tudósítások megírása alóli felmentését, melyet az elnökség elfogadott és szavazás útján dr. Kiss Lászlót bízta meg a jegyzőkönyvvezetéssel. A tudósításokat — további intézkedésig — Lak István írja.

Fehér Anna megköszönte a tagság pozitív és negatív bírálatait, majd az ülés az elnök zárszavával ért véget.

Fehér Anna

Jelentés

a Szociális és Egészségügyi Minisztérium által támogatott
1988. szeptember 18—24. közötti spanyolországi utazásunkról

A Vakok Világszövetsége (World Blind Union; WBU), amely 1984 októberében a szaúd-arábiai Riyádhban alakult meg, 1988. szeptember 18—24. között Madridban tartotta 2. közgyűlését. A 260 küldött, 71 megfigyelő és 114 kísérelő között két magyar résztvevő volt. Hazánkat Erhartné dr. Molnár Katalin, a VGYOSZ főtitkára képviselte Harkai Anna gyógypedagógus kíséretében.

A közgyűléssel egyidőben a vakok és gyengénlátók számára készült segédeszközöket és felszereléseket bemutató világkiállításnak is helyet adott a Spanyol Vakok Szövetségének (O. N. C. E.) modern oktatási központja, az „Antonio Vincente Mosquete” Oktatási Központ.

A résztvevők többsége a központ kényelmes, egy-két ágyas hálósobáiban kapott szállást, míg mások — köztük mi is — különböző madridi szállodákból a rendezők által biztosított külön buszokkal jutottak el naponta az előadások színhelyére. A biztonsági intézkedések, a megfelelő terembeosztás, a hat nyelven folyó szinkrontolmácsolás biztosította a közgyűlés munkájának alapvető feltételeit, spanyol vendéglátóink személyre szóló segítőkészsége, figyelmessége pedig nagyban hozzájárult a résztvevők jó hangulatához.

A közgyűlés megnyitó ünnepe 1988. szeptember 18-án

19 órakor kezdődött. Különös jelentőséget adott ennek az eseménynek, hogy a Spanyol Vakok Szövetsége fennállásának 50. évfordulójáról megemlékezve a spanyol közélet kiemelkedő személyeit is megtalálhattuk a meghívottak között. A műsor Mozart A-Dúr zongoraversenyével kezdődött, José Ortiga vak zongoraművész és a Reina Sofia Zenekar előadásában. A spanyol kormány szociális minisztere, a Spanyol Vakok Szövetségének és a Vakok Világszövetsége elnökének üdvözlő és méltató szavai után Sir John Wilsony, a Vakság Megelőzésére Létrehozott Nemzetközi Társaság tiszteletbeli elnöke tartotta meg „Előrehaladás közös cselekvés által” című megnyitó beszédét.

A közgyűlés munkája rendkívül feszes napirend szerint zajlott. 1988. szeptember 19-én az 1. munkaülésen Abdullah M. Al-Ghanim elnökölt. Üdvözlő szavait követően megemlékezett az 1984 óta elhunyt tisztségviselőkről, köztük dr. Helmut Pielaschról, az Európai Vakok Szövetségének főtitkáráról. A közgyűlés munkáját érintő aktuális bejelentések után a különböző bizottságok tagjainak megválasztására került sor. A szünet után új üléselelnök, D. Nowill asszony jelenlétében hangzott el a WBU elnökének, főtitkárának és pénztárosának beszámolója. A délutáni szakmai ülésen 5 előadásra került sor. H. Hoegh az

Egyesült Nemzetek Szociális Fejlődési és Humanitárius Ügyekkel Foglalkozó Központjának tevékenységét, B. Thylefors a WHO vaktságot megelőző és vakok rehabilitációját szolgáló programjait ismertette, majd az UNESCO és az ILO vakok számára biztosított programjairól és az Egyesült Nemzetek fejlesztési programjáról hallhattunk.

Az 1988. szeptember 20-i 2. munkaülés éles viták színhelye volt. A mandátumvizsgáló bizottság elnökének jelentését nem fogadta el a közgyűlés, mivel sokan a szavazás pontos menetének kidolgozását, a szavazattal rendelkezők országokénti kimutatását igényelték. A heves vita következtében későbbre tolódott az alapszabály módosítására vonatkozó javaslatok megvitatása, valamint a WBU állandó bizottságai elnökeinek beszámolója. (A későbbiekben nem fogadta el a közgyűlés az alapszabály azon módosítását, miszerint az elnök 4 éven túl is újraválasztható legyen tisztségére.) Délután a 3. munkaülésen a területi szervezetek elnökei számoltak be munkájukról. A 7 szervezet (Afrika, Ázsia, Kelet-Ázsia és Oceánia, Európa, Latin-Amerika és a Karib-szigetek) beszámolójából egyaránt kitűnt, hogy a különböző gazdasági és kulturális körülmények között élő vakoknak a világ minden táján harcolniuk kell hátrányos megkülönböztetésük ellen, küzdeniük kell azért, hogy ne tekintsék őket másodrendű állampolgárnak. A késő délutáni órákban a 2. szakmai ülésen a

fejldő országokban élő vakok hatékony megsegítéséről beszélt G. Gibbs Új-Zélandból, a zambiai K. Chisambi pedig azt mondta el, hogy a vakok milyen speciális megsegítésének kell nagyobb hangsúlyt kapnia a harmadik világban.

A közgyűlés szeptember 21-én világkonferencia keretében folytatta munkáját. A nap folyamán elhangzott előadásokat három témakörben lehet összefoglalni:

1. A vakok helyzete a mai világban.
Üléselnök: S. Ahuja, India.
Előadók:
R. Cattani, Olaszország. E. Elissalde, Uruguay. Dr. S. Magbool, Pakisztán. Dr. F. Sonntag, NSZK. D. Watson, Anglia. Dr. K. Jernigan, Amerikai Egyesült Államok.
2. A közelmúltban elért előrehaladás a vaktságot megelőzésében és gyógyításában.
Üléselnök: T. Y. Parker, Anglia.
Előadók:
A. Johns, Anglia. Dr. Nakajuma, Japán. Dr. E. Libman, Szovjetunió.
3. A gyengénlátók speciális problémái.
Üléselnök: M. Pradilla—Cobos, Columbia.
Előadók:
K. Inde, Svédország. M. Cejudo, Spanyolország. A. Smith, Amerikai Egyesült Államok.

Az előadások megvitatására fenntartott időben került sor az előző napról elmaradt beszámolók megtartására. A 10 állandó bizottság (információhoz és kultúrához való hozzájutás

bizottsága, siket-vakok tevékenységeinek bizottsága, fejlődő országokat segítő bizottság, pénzügyi bizottság, Louis Braille emlékbizottság, szabadidős tevékenységek bizottsága, rehabilitáció, szakmai képzés és foglalkoztatás bizottsága, kutatási bizottság, szociális fejlesztés bizottsága, a vak nők helyzetével foglalkozó bizottság) írásban elkészített beszámolóit közül így 6 szóban is elhangzott, melyeket a közgyűlés elfogadott.

Az ebédszünet alatt a résztvevő országok egy-egy képviselője a városházára kapott meghívást, ahol a város vezetői fejezték ki jókívánságaikat a közgyűlés munkájához. A nap a városi tanács által adott fogadással fejeződött be.

Szeptember 22-én a világkonferencia „Az új technológiák hatása a vakok életére” témakörben elhangzott előadásokkal folytatódott. Dr. M. Gill összefoglalóját követően a lehetőségekről és korlátokról egy-egy NSZK-beli, angol, szovjet és svájci hozzászóló beszélt, majd rövid szünet után újabb 3 előadást hallhattunk a technológia és a munkalehetőségek kapcsolatáról. Délután a vakok hagyományos munkalehetőségeire és oktatására vonatkozó speciális problémákkal foglalkozó előadások hangzottak el a gyermekközpontú oktatásról, a halmozottan sérült vak gyermekek sürgető problémáiról, az ipari munkalehetőségekről, a védőmunkahelyekről, a magánjellegű munkavégzésről, a mezőgazdasági munkavállalás új programjairól. A nap szakmai része a vakok munkalehetősé-

geivel foglalkozó szakértői csoporttal folytatott eszmecserevel zárult.

Szeptember 23-át a közgyűlés rendezői kirándulások és látogatások számára szabadon hagyták, így ezen a napon szervezett program keretében Toledóba látogathattunk el és ismerkedhettünk meg a festői kisváros nevezetességeivel.

A közgyűlés szeptember 24-én a 4. és 5. munkaüléssel folytatódott és fejeződött be. Aznap hazaútasításunk miatt telefonon kaptunk tájékoztatást a WBU tisztségviselő választásának eredményeiről. A Vakok Világszövetségének új elnöke Duncan Watson (Anglia) lett, főtítkára Pedro Zurita (Spanyolország) maradt.

A feszített szakmai program közben a segédeszköz-kiállítást a szünetekben sikerült megtekintnünk. A 35 kiállító többsége vakok számára is használható számítógépeket vagy a mindennapi életet segítő hagyományosan segédeszközöket mutatott be. Legjobban a Braille-nyomatók és a jegyzetelést lehetővé tevő elektronikus eszközök ragadták meg figyelmünket. Érdekes színfoltja volt a kiállításnak az a kreativitást fejlesztő játék, amelyet magyar tervezője gyártáskapacitást keresve vitt el Madridba.

Fontosnak tartottuk, hogy a WBU és az Európai Vakok Szövetsége vezetőivel személyesen is kapcsolatot vegyünk fel. Abdullah M. Al-Ghanim, Pedro Zurita és Arne Husveg egyaránt készségesen fogadott bennünket. Több európai ország vak szervezetének képviselőjével is megismerkedtünk, bízva

abban, hogy kölcsönösen előnyös lesz a szervezeteink közötti kapcsolat továbbfejlesztése.

(Tájékoztatni kívánom a kedves Olvasót, hogy az elkövet-

kezőkben a nagyobb érdeklődésre számottartó előadásokat lapunkban közölni fogjuk.)

*Erhartné dr. Molnár Katalin
VGYOSZ főtítkára*

Rajzpályázat

SZÖVETSÉGÜNK FENNÁLLÁSÁNAK 70. ÉVFORDULÓJÁRA

A Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének Rehabilitációs Osztálya gyermek-rajzpályázatot hirdetett szövetségünk fennállásának 70. évfordulója tiszteletére, a budapesti és debreceni gyengénlátók általános iskoláinak tanulói részére.

18 pályázat érkezett be, ezeket október 5-én Dési Károly szobrászművész, Daru Gerőné hivatalvezető helyettes és Németi Zsolt rehabilitációs előadó, mint zsűri tagok értékelték.

Valamennyi beküldött rajzon látszik a komponáló- és a fantáziakészség.

Színeikben, hangulatukban kifejezik a gyermekek életkorát, játékoságát, gondolat- és érzélemlívágát.

Tekintettel a gyermekek kifejező rajzaira, a zsűri az első három helyre két-két pályaművet javasolt.

I. helyezettek:

Hamar Anett (10 éves, Debrecen),
Dunaveczy Leona (10 éves, Debrecen)

II. helyezettek:

Klotz Attila (VI. osztályos, Budapest),
Hamar Anett (10 éves, Debrecen)

III. helyezettek:

Szanyi András (VI. osztályos, Budapest),
Kutner Vera (VI. osztályos, Budapest)

További jutalmat kaptak:

Béres Barbara (10 éves, Debrecen),
Dunaveczy Leona (10 éves, Debrecen).

A helyezettek játékjutalomban részesültek.

Valamennyi rajz kiállításra került a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének székházában a „Fehér Bot Nemzetközi Napja” alkalmából.

A nyerteseknek szívből gratulálunk.

Németi Zsolt

Tudomány, technológia és az emberi jólét

Írta: Rosalyn S. Yalow

(Az USA-beli szerző 1977-ben elnyerte a fiziológiában vagy orvostudományban kiadott Nobel-díjat a peptidhormonokkal kapcsolatos felfedezéséért. A nukleáris gyógyászat szakembere a hypothalamus hormonjainak azonosítására és mennyiségük meghatározására kifejlesztett vizsgálati eljárása nagy haladást eredményezett az idegrendszer és a belső elválasztású mirigyrendszer összefüggéseinek kutatásában. Jelen tanulmányát egy franciaországi kongresszus alkalmából írta.)

A konferenciára kiadott vitatémák jegyzékében az olvasható, hogy „a mi századunkat a tudomány és a technológia uralja”. Egyikünk sem mondhatna ellent ennek a kijelentésnek. Abban is egyet kell azonban értenünk, nem lenne helyes lekicsinyelni a tudomány eredményeit az által, hogy túlhangsúlyozzuk azokat az újabb, megoldásra váró nehézségeket, melyeket bizonyos esetekben talán éppen ezek az eredmények hoztak magukkal. Sajnos, 'a makacsul fennálló nehézségek azok, melyeket a tudomány és a technológia adományainak a kormányok, valamint a hatalommal és befolyással rendelkezők részéről történt oktan felhasználása eredményezett.

A háború fenyegetésétől eltekintve, a közegészség és közjólét kockázatai szembeszökően csökkentek a huszadik század során. Az első világháború 9

millió életet követelt, a második több mint 50 milliót. Az a tény, hogy 1945 óta nem volt háború a nagyobb hatalmak között, okkal tulajdonítható a nukleáris fegyverek létezésének. Folytonosan emlékeztetnek bennünket arra a 110 000 emberre, aki a második világháborúban Hiroshima és Nagaszaki bombázásakor halt meg, de nem hallunk az Okinawa elleni támadás hasonló számú áldozatáról, vagy arról a 80 000-ról, aki meghalt és a millióról, aki hajléktalanná vált egyetlen éjszakán Tokyó gyújtóbombázásakor, vagy a hasonló mérvű veszteségekről Drezda elpusztítása során.

Nem általánosan ismert, hogy a hirosimai és nagaszaki bombázások túlélői által kapott nagy sugárzások ellenére 1982-ig a rákos elhalálozások száma nem egészen 7%-kal volt csak magasabb, mint a várható elhalálozások száma lett volna, ha nincs e sugárártalom. Nem volt szükség fejlett technológiára azoknak a gázkamráknak a megépítéséhez, melyekben zsidók millióit pusztították el. De igenis szerepet játszott a tudományos meglátás és a technológia a radar kifejlesztésében, mely segítette az Egyesült Királyságot, hogy átvesszelje a Battle of Britain néven ismert légi csatát, és amely döntő tényezője volt a szövetségesek második világháborús győzelmének.

Mit mondhatunk a tudo-

mánynak és a technológiának a mindennapi életünkben betöltött szerepéről? E század elején a fejlett nyugati országokban a várhatóan elérhető átlagos életkor 45 év volt; ma ez meghaladja a bibliában „kiszabott” 70 évet. Egyre riogatnak minket az ún. rákjárvánnyal, mely állítólag a környezetszennyezésnek tulajdonítható. Mik a tények? Az Egyesült Államokbeli statisztika számadatai — melyek valószínűleg hasonlóak a nyugat-európai adatokhoz — azt mondják, hogy az 1983-ban rákban elhalálozott 440 000 ember közül 380 000 azaz csaknem 90% volt legalább 55 éves. A századforduló táján, amikor a legtöbben meg sem érték az ötvenöt éves kort, nyilvánvalóan kevesebb volt a rákos megbetegedés. Ha az életkort figyelembe véve vizsgáljuk az Egyesült Államokban 1930 óta rákban elhalálozottak számadatait, azt tapasztaljuk, hogy a gyomorrák előfordulása ötödénél kevesebb, a májráké harmadára, a méhráké negyedére csökkent. Sajnos van rákjárvány — de az oka a dohányzás. A tüdőrák előfordulása mind a férfiaknál, mind a nőknél az Egyesült Államokban több mint tízszeresére nőtt az elmúlt ötven év alatt és ma a rákos elhalálozásoknak csaknem egy harmadát okozza.

Hogy környezeti tényezők — feltehetően az étrend — szerepet játszanak a rák kialakulásában, azt jelzi az a tény, hogy bár az Egyesült Államokban meredeken csökkent a gyomorrákban elhalálozottak száma, Japánban nem következett be hasonló csökkenés. Másrészt az

emlőrák négyszer ritkább Japánban, mint az Egyesült Államokban. Azonban az USA-ban élő második generációs japán bevándorlók halálozási adatai megközelítik a környezetüket alkotó lakosság arányszámait, azaz rohamosan csökken a gyomorrák és ugyanilyen rohamosan nő az emlőrák és a vastagbélrák előfordulása. Egy, a rák okaival és az elkerülhető kockázatok felmérésével foglalkozó tanulmány szerint az Egyesült Államokban a rákos elhalálozások számának kb. egy harmada a dohánynak tulajdonítható, több mint egy harmada az étrendnek, kevesebb mint 10%-a a szaporodási és szexuális viselkedésnek, és csak 2%-a a környezetszennyezésnek, és 1–1%-nál kevesebbet okoznak az élelmiszeradalékok és ipari termékek. E számadatok ismeretében a tudomány és technológia okozta környezeti változások által kiváltott rákjárvány eszméje pusztá fantáziálásnak bizonyul.

Tekintsük most a „toxigenikus (méregtermelő) baktériumok”-tól való félelmet. Bár génebeszettel meg lehet változtatni a baktériumokat, van e okunk azt hinni, hogy ezek a megváltoztatott baktériumok mérgezőbbek lesznek, mint a kórokozók sokasága, melyek természetes körülmények között alakultak ki — különösen, ha figyelembe vesszük a baktériumok lankadatlan mutációs készségét, melynek révén egyre újabb és újabb az antibiotikumoknak ellenálló változatok jönnek létre? Az utóbbi időkben a legnagyobb gondot nem a baktériumok okozta megbete-

gedések jelentették, hanem inkább a retrovírusok által okozott fertőzések.

A világ jelenleg nagy jelentőségű egészségügyi problémával néz szembe, a szerzett immunhiánybetegséggel (angol nevén: acquired immunodeficiency syndrome, betűszóként: AIDS), mely az embereket életük legproduktívabb szakaszában támadja meg, és amelyet a fertőzött anyák fokozódó mértékben adnak át az újszülötteknek. Az orvostudomány sem védőoltást, sem gyógyeljárást nem tud ma feltalálni. Jelenleg nincsenek valóban megbízható becslések arra nézve, pontosan mekkora a vírussal fertőzöttek száma, és arra sem, hogy ezek közül hányánál fejlődik majd ki maga a halálos betegség.

Úgy tűnik, az AIDS-szel kapcsolatos nehézségek nem azonosak a nyugati országokban és Afrikában. Az előbbieken az AIDS-t elsősorban a homoszexuálisok és a kábítószeresek terjesztik; de a felvilágosító hadjárat már lassítani látszik a terjedést a homoszexuális népesség körében. Azonban Afrikában, ahol becslések szerint 5 millió ember fertőzött, a heteroszexuálisok között is terjed az AIDS, de rengeteg embert fertőznek meg a vérátömlesztéseknél közösen használt fecskendők is. Még alig kezdtük el felmérni a társadalmi és gazdasági költségeit ennek a szörnyű betegségnek, melynek gyors elterjedése az életmód nagy arányú változásának következménye. E komplex új betegség nem a tudomány és technológia mellékterméke. Reménykedjünk, hogy a tudomány mó-

dot talál majd e modern pestis terjedésének megakadályozására.

Az USA-ban a nukleáris balesetek lehetősége miatti aggodalom jelentékenyen befolyásolta az újabb atomerőművek létesítésével kapcsolatos döntéseket. Különös figyelmet érdemel, hogy Franciaországban az elektromosság 70%-át nukleáris erőművek termelik. Belgiumban e hányad 67%, Svédországban 39%, Német Szövetségi Köztársaságban 30%, Japánban 25% és az Egyesült Államokban csupán 17%.

Az elmúlt negyven év során az Egyesült Államok nemzeti össztermelésének (G.N.P.) hatszoros növekedése az áramfogyasztás hatszoros növekedéséhez társult. Olaj helyett atomenergia felhasználása az áramtermelésben azt eredményezte, hogy a közművek az 1973-as szint harmadára csökkentették olajfogyasztásukat annak ellenére, hogy az elektromos áram iránti igény 30%-kal nőtt. Általános az egyetértés abban, hogy a jövő századig a növekvő áramigényt szénnel vagy atomenergiával kell kielégíteni.

A közvéleményben széleskörű aggodalmat váltott ki az a baleset, mely 1979-ben Pennsylvaniaiban, a Three Mile Island nukleáris erőműben történt, pedig megbetegedést vagy halálesetet nem okozott. A sugárzástól való félelem tovább fokozódott az 1986 áprilisi csernobili reaktorbaleset következtében, melyben 31 személy közvetlenül meghalt.

Hogy e szám megfelelő távlatot kapjon, említsük meg azt

a 4000 személyt, aki 1952 decemberében Londonban halt meg az ásványi eredetű tüzelőanyagok okozta súlyos légszennyezés következtében, vagy azt a 350 halottat és 500 sebesültet, valamint a hajléktalanná váltak ezreit, akik 1984-ben Mexico Cityben egy gáztartály-robbanás áldozatai voltak. Az Egyesült Államok-beli villamos erőművekben a szénttüzelésből évi átlagban 300 baleseti elhalálozás adódik; ehhez társul a savas eső, valamint az „üveg-házhatás”, vagyis földünknek az ásványi eredetű tüzelőanyagok okozta fokozatos felmelegedése.

Melyek a Csernobilnak tulajdonítható besugárzások később jelentkező hatásai? Százezer embert telepítettek ki, akikben kb. 5 Rem sugárzás halmozódott fel — ennyivel több háttérsugárzásnak lenne kitéve az ember, ha 50 évig Svájc helyett inkább Párizsban, Rómában vagy Londonban élne.

A sugárzásnak leginkább kitétt csoport — kb. 25 000 ember, akik 3—15 km távolságra éltek a reaktortól — egyéenként átlagosan 50 Rem sugárzást kapott; ez már összemérhető a Hirosimában és Nagaszakiban elszenvedett hirtelen sugármennyiségekkel, de az összmennyiséget lassabban adagolva kapták.

Az elkövetkező tíz év során a sugárzás okozta fehérvérűség kialakulása ennél a 25 000 személynél választ adhat arra a kérdésre, hogy az embernél milyen a sugárzás adagolásának a hatása. Állatkísérletekből régóta ismeretes, hogy a röntgen- és a gamma-sugárzás sokkal ke-

vésbé rákkeltő hatású, ha kisebb adagokban kapja a szervezet.

A közvélemény aggodalmainak ellenére a tudományos dolgozók egyhangúlag egyetértenek abban, hogy a belátható jövőben a nukleáris folyamat marad a legbiztonságosabb módszer annak az elektromos energiának a megtermelésére, mely életszínvonalunk fenntartásához szükséges.

A tudományt és a technológiát azért fogták járomba, hogy előmozdítsa az emberek jólétét mind a fejlődő, mind a fejlett országokban. Sajnos vannak még olyan politikai és szociális nehézségek, melyek a tudományos törvényekre alapozott módszerekkel és racionalizmussal nem enyhíthetők.

(UNESCO Braille Courier, 1988. június. Fordította: Görgényi Miklós.)

Sir Clive Sinclair új „csodája”

A Z—88 1987-ben jelent meg a piacon. A gép alkotója biza-kodó, talán 1988-ban, nevéhez méltóan az „év gépe” lesz ez a típus. Akkora, mint egy gépiró-lap, és lapos, mint a SPEC-TRUM. Billentyűosztása átmenet a SPECTRUM és az IBM között. Két új szimbóluma speciális funkciót lát el. A Super-twist LCD kijelzőn 80 oszlopban 8 sor információt tekinthetünk át. Memóriája 128 K ROM, mely magába foglalja az operációs rendszert, s beépített szoftvereket, egy szövegszerkesztőt, egy táblázat- és egy adatbázis-kezelőt. A beépített rezidens 32 K RAM-ból 15 K áll rendelkezésre; ez elég kb. 2000 szó beviteléhez. Természetesen a RAM bővíthető. A gép elülső részén 3 db cartridge-csatlakozó helyet alakítottak ki. 32 K, 128 K, vagy 1 MB-os cartridge-k használhatók. Ez utóbbi elég drága, így javasolt a 128 K-s. Ezekkel a RAM már 416 K, ami elég kb. 200 oldalnyi szö-

veg eltárolásához. A CMOS technológia lehetővé teszi, hogy kondenzátorok támogatásával arra az időre se vesszen el a RAM tartalma, amíg a négy db „AA” típusú működtető ceruza-elemet kicseréljük. Bekapcsolt állapotban 20 órás üzemeltetés után ajánlatos elemet cserélni. Kikapcsolt állapotban akár egy évig is megőrzi tartalmát a RAM. Amíg más számítógép magnetofont, vagy lemezegységet használ háttértárolóként, addig a Z—88 cartridge-eket. Akkor mégis, miért hasznos a gép alkalmazása? — kérdezhet-nénk.

A Z—88 valóban átmenet a kis számítógépek és az IBM konfigurációk között. Az általa tárolt adatok mindegyike problémamentesen áttöltethető RS 232 vonalon, IBM kompatibilis számítógépeken futó valamely rendszer szoftverjébe. A cél-program a konvertáláshoz kiválasztható. A jelenlegi konvertáló szoftver kompatibilis a

Ásványok, drágakövek, ékszerek

A múzeumi hónap keretében október 3-án a Hajdú-Bihar megyei Szervezet Debrecenben lakó tagjaiból álló kb. 15 főnyi kis csapat látogatáson vett részt a Déri Múzeumban. Ennek a különös típusú múzeumlátogatásnak Debrecenben már hagyományai vannak. Az ötlet kitalálói Rózsa Dezső, a szervezet kultúrpropagandistája és Csicsai Károly, a Déri Múzeum munkatársa, akik minden év októberében megszervezik azt az egy előadást, amelynek keretében a résztvevők kezükbe vehetik azokat a tárgyakat, melyek az előadás anyagát képezik. Ezúttal az előadás témája a múzeum kőzet- és ásványgyűjteménye volt, melyet Lovas Márton, a gyűjtemény gondozója mutatott be. Hogy az október 3-án rendezett programról szóló tudósítás éppen e rovatban jelenik meg, annak van egy konkrét oka: az előadás folyamán kiderült, hogy az

WORDSTAR, WORDPERFECT és LOTUS I—II—III verziókkal is. A gépben beépített telefoncsatlakozó is van, mellyel bármilyen szabványos telefonhoz kapcsolható. Az új Sinclair „csoda” tehát elsődlegesen megrogzított IBM felhasználók „ujjbizsergését” célozza enyhíteni földön, vízen és levegőben egyaránt.

Ismereteimet a Spectrum Világ 1988. 5. számából merítettem.

Lukács Sándor

ásványok nagyobb része olyan anyagokat tartalmaz, amelyekből a történelem különböző időszakokban ékszereket készítettek. Úgy éreztem, az élményt meg kell osztanom azokkal, akik ezt a rovatot elolvassák.

Az elsőként bemutatott ásvány természetesen a gyémánt volt. Persze, bizsergető érzés lett volna, ha szemléltető tárgyként egy darab valódi gyémánt járt volna körbe a résztvevők kezén. Helyette azonban — s ez sem kevés — a gyémánt kristályrácsával ismerkedhettünk meg. Érdekes volt megtudni, hogy a gyémántot, mint drágakövet, ékszerek készítésére jóval később kezdték el felhasználni, mint a féldrágakövet, drágakövet vagy az aranyat. A gyémánton kívül bemutatott ásványok közül most csak néhányról beszélnek, amelyeknek története vagy felhasználási területe érdekesebb a többiekénél. Ilyenek pl. az arany, az ezüst, a platina, a jáspis, az onix, a rubin, a hegyikristály, ólomkristály és a borostyán.

Közülük elsőként a jáspist említeném, mert a róla elmondottak bővítették az ismereteimet a drágakövekről. A jáspis sötét mohazöld színű ásvány, melyet az ókori népek is jól ismertek és varázserőt is tulajdonítottak neki. Az egyiptomiak ékszereket készítettek belőle, szobrok, tárgyak díszítésére használták. Az ásatások során az egyiptomi sírokból előkerült állatfigurák nagy részének szeméi jáspisből vannak kirakva.

Ezüst és arany foglalattal gyűrűket, karkötőket és nyakékeket is készítettek belőle.

A másik, ma szintén kevésbé ismert féldrágakő a fekete onix. Színe miatt ritkábban használják ékszerkészítésre, s ha mégis, nagy súlyt fektetnek a foglalat anyagára és megmunkálására. A különös fekete kőre gyakran tesznek ezüst vagy arany domborítást. Ezeknek az apró figuráknak, domborításoknak szépségét és finom megmunkáltságát a fekete háttér még inkább kiemeli.

Harmadik, szintén említésre méltó ásvány a hegyikristály. Színe áttetsző, üvegszerű, anyaga kemény, értéke kisebb az előbbiekéénél. Felhasználása az ókori népeknél — csiszolt formában — drágakövekkel és féldrágakövekkel együtt történt. Értékét elsősorban érdekes, dekoratív megjelenése adja.

A borostyán és az ólomkristály széles körű felhasználása ma is közismert, ezért nem igényel különösebb bemutatást.

A vörös színű rubin felhasználása ma is nagy mennyiségben történik, mert dekoratív megjelenése folytán díszes az arany és ezüst ékszereknek. Mint féldrágakő, értéke nem hasonlítható az arany vagy a gyémánt értékéhez. Csodálatos színe miatt az ékszerészek szívesen használják. A legértékesebb fémásványok a 20. században is az arany és a platina. Az arany már az időszámításunk előtti évezredekben is a gazdagság jelképe volt. Ma is le-

NŐK RÉSZÉRE

gendák szólnak a híres perui inka birodalom aranykincseiről. A kész aranyékszer értéke ma is mindenkor függvénye a készítéséhez felhasznált arany karátértékének.

Legutoljára feltétlenül szólni kell még a platináról, mely értékesebb, anyagát tekintve pedig keményebb, mint az arany. Felhasználási területe az ékszerkészítésen túl kiterjed az

iparra és az egészségügy egyes területeire is. Ékszerek készítésekor mindenkor az arannyal együtt használják, az aranyékszereken különböző berakásokat készítve belőle. Ez azzal magyarázható, hogy megjelenése nem annyira dekoratív, s a hozzá nem értő szem számára egyszerűen nikkelezett fémnek tűnhet. A platina neve sem igazán közismert, széleskörben in-

kább fehér aranyként emlegetik. Az egészségügy a platina-szegecseket a csontsebészetben használja fel.

A fenti témájú — kb. egy-órás — előadás során a művelődéstörténet ezen sajátos területéről áfogyó képet kaptak a résztvevők.

A sorozat — a tervek szerint — a következő években tovább folytatódik.

IHÁSZ-KOVÁCS ÉVA

VAK KÖLTŐK VERSEI

Fekete tulipán

Árnyak,
virágokká lett magány,
újjászületés
stációi:
Attól lesz szebb a hajnal,
hogy nem lobog ki,
a szád is attól lesz virágos,
hogy amit kimondanánk nem
mondjuk ki
s a táj sem lesz többé világos.
Attól lesz szép szerelmünk,
hogy semmi volt!
Felhő kúszott szememre,
s jött a Hold!
Attól lesz szebb neved,
ha ki sem mondom,
reggeled rózsasereggel,
kis bolondom!
Az est — ha egyedül vagy,
csak sötét lehet,
én sűgom füledbe, aki vagy,
ott érezz engemet!
Ételed ízezebb lesz,
mert benne élek,
s a megszületés ítélete
Néked már nem ítélet!
Mert körbefonlak versek hű
aranyával,

színekbe öntelek, megformállak,
összetett-szavú imával!
És meleged is attól lesz,
hogy cirógatlak,
pókhálós ablakú ÉDEN
két szemem vak
tengerébe fürödj meg, Herceg
szüntelen!

Azt akarom, hogy világos legyen!
A dolgok immár egyszerűbbek,
egyszer történik meg, hogy élünk,
bocsásd meg Fény, te teremő,
azt ami nincs, a vétünk!
„Kegyetlen sötétség pólyáz”
s én várom leveled,
az ember szellem, hűs és csontváz
és én szerettelek!
S most eme percben nem mondom,
mert ki nem védhető,
hogy lehetnél paplan, éjsátra
szerető!

Már megtaláltalak,
vak ujjaim látták
létezésed, szívem hamvas tulipánját.
S rajtad nem fog az idő
kiélezett kése se talán:
bitorollak földként
Fekete Tulipán!

LAKATOS TAMÁS

Beszámoló

a VGYOSZ Zenei Szakosztályának 1988. szept. 24-i taggyűléséről

Szövetségünk budapesti székházának nagy előadótermében 17 sorstárs részvételével került sor az eseményre. A szakosztály vezetőségét Németh Tamás elnök, Kirner Gusztáv titkár, Varró Attila elnökségi tag, Lakatos Tamás jegyző képviselte; Lukács Sándor elnökségi tag igazoltan volt távol.

A taggyűlésen az alábbi napirendi pontok szerepeltek:

1. Elnöki megnyitó.
2. Titkári beszámoló.
3. A szakosztály működési

ADA NEGRI

Havazás (Nericata)

Útra, tájra ím, csend borul:
könyved mezébe öltözve
a hó, halkan kergetőzve,

le hull...

Égen táncos kedve támad:
sok hópehely csillog-tréfál,
de mire a földre leszáll:

fárad.

Lágy hullása már nem hallszik;
mozdulatlan, száz alakban,
háztetőkön, fákon, parkban,

alszik.

Pelyhet a szél nem kavargat;
a világ mély feledésbe
zárkózott — mindenütt béke —

— s hallgat.

Ámde végtelen csendben hív,
s emlékeihez megtérve
gondol régmúlt szerelmére

a szív...

Olaszból fordította:

dr. Zsámár György

szabályzata módosításának megvitatása.

4. Hozzászólások, javaslatok.

1. Az elnök megnyitójában egyebek között beszélt a muzsikussorostársak egymásra utaltságáról, kiemelte a szakmai találkozók fontosságát. Megemlékezett néhány elhunyt sorstársunkról: dr. Vratarics György tanárról, Boros András énekkari tagról, Sági Pál szórakoztató zenésről és Mészáros Lajos zongorahangolóról. Meltatta érdemeiket, majd a jelenlévők néma felállással adóztak az elhunytak emlékének.

2. Kirner Gusztáv titkári beszámolója az elmúlt egy esztendő munkáját elemezte. Ezen időszakban az elnökség négy alkalommal ült össze. Az ott elhangzott határozatok és javaslatok többségéről lapunkan már beszámoltunk; a legutóbbi elnökségi ülésről nem készült jegyzőkönyv, mert ekkor a szeptember 24-re szánt javaslatokat vitatta meg a testület. Az első elnökségi ülés értékelte az 1987. évi taggyűlést. Az aktivitás növekedéséről tanúskodik az, hogy míg 1982-ben csak 17-en, 1987-ben már 35-en jelentek meg.

Táncos Lajos a zongorahangolók szakcsoportjának megalakítását javasolta. A nála dolgozó három kollégával laza szakmai közösséget hozott létre, melynek tagjai működési

engedéllyel rendelkeznek, és 2000 forint értékig önállóan vállalhatnak munkát. Továbbra is gond a zongorahangolás szakmástitása, ugyanakkor — építkezés miatt — a Vakok Általános Iskolájában és Diákotthonában szünetel a zongorahangolás oktatása. A fentiek ügyében Táncos Lajos beadványt fog írni a szakosztály elnökségének.

A VGYOSZ kottatárának helyzetével a titkári beszámoló nem foglalkozott, így a hozzászólások során Magyar Csaba adott tájékoztatót az ügygel kapcsolatban.

Az elnökség munkájához tartozik a zenei vetélkedők megrendezése is. Ezen a területen a testület tevékenységét a sikeres tavalyi „Utazás Hangzóniában” és a jelenleg előkészületi stádiumban lévő jubileumi Schubert vetélkedő fémjelzi.

A szakosztály együtteseinek működéséről a titkár elmondta: a Vakok Általános Iskolájának és Diákotthonának énekkara szerepelt a Rádió „Kóruspódium” c. műsorában Késmárki György vezényletével és Varró Attila közreműködésével. A Berindán zenekar önálló műsort adott februárban a Szabadság hegyi Gyermekszínházban, márciusban pedig a Nemzetközi Nőnap alkalmából a X. kerületi pártszékházban. Május végén a Melódia együttes tagjaival ki-

egészített Berindán zenekar Pécsudvaron járt.

A Melódia zenekar önálló műsorai a következők voltak: 1987 októberében Csepelen és a Fővárosi Kefe- és Seprűgyártó Vállalatnál szerepeltek; november 15-én magyarnóta estet adtak a VGYOSZ székházában; végül Zalaszentmártonban léptek fel. 1988. novemberében a Berindán és a Melódia zenekar Dombóváron ad koncertet. Természetesen a VGYOSZ 70. évfordulója tiszteletére rendezendő jubileumi hangversenyen is részt kívánnak venni együtteseink.

A kis létszámú Homérosz kórus Varró Attila zenetanár irányítása alatt működik. Hagymányukhoz híven az idén is bemutató hangversenyt adtak a vakok iskolájában, közreműködött a Berindán zenekar.

A Landini együttes beszámolóját a titkár jelentéséhez kapcsolódóan Pintér József menedzsertől hallottuk. 1987 nyarán részt vettek az esztergomi „Históriás napok” c. rendezvénysorozaton. Dr. Domonkos Jánosnak, szövetségünk korábbi kulturális előadójának meghívására felléptek a XII. kerületi Egészségügyi Szakközépiskolában. 1987 decemberében Dorogon karácsonyi és újévi népszokások zenéjéből adtak összeállítást a Bányász Művelődési Központ színháztermében egy hangversenybérlet keretében.

Még ugyanebben a hónapban a VGYOSZ felkérésére ízelítő hangzott el műsorukból a tisz-

teletbeli tagok találkozásán. 1988 februárjában a fiatal muzsikuskok — dr. Domonkos János meghívására — ismét ellátogattak Budakeszire, a rehabilitációs intézetbe, ahol gerincsérült gyermekeknek adtak műsort, melyben fellépett még Bánffy György és Oszter Sándor színművész, valamint Béres Ferenc énekművész is. Áprilisban az egyházi ünnepkör Húsvétól Pünkösdig terjedő időszakának hangulatát a középkori Európa dallamaival hívták életre az Albert Schweitzer Református Szeretetotthonban.

Rövid nyári pihenő után aug. 6-án és 7-én Csehszlovákiában részt vettek a Rökkantak Szövetségének találkozásán, illetve aug. 7-én egy honismereti tábor megnyitó ünnepségén. A Landini együttes terveivel kapcsolatban Pintér János elmondta, hogy ez év decemberében az Esztergomi Művelődési Házban karácsonyi és újévi muzsikát játszanak, terveik között szerepel még egy kelet-szlovákiai és egy kárpátaljai fellépéssorozat is.

A titkári beszámoló végezetül hírt adott arról, hogy ez év március 26-án az ÉDOSZ zenekarával Beethoven c-moll Zongoraversenyét adta elő Németh Tamás, Lakatos Tamás pedig részt vett a Csehszlovák Rökkantak Szövetsége által látás-sérült hangszeres előadók részére márciusban rendezett versenyen.

3. E napirendi pont keretében két kisebb módosítási ja-

vaslatot terjesztett az elnökség a taggyűlés elé. Az egyik a tagfelvétel korszerűsítésére vonatkozott, a másik azzal foglalkozott, hogy a titkár kényszerű távolléte esetén feladatait az elnök lássa el. Mindkét javaslatot a jelenlevők egyhangúlag elfogadták.

4. Az utolsó napirendi pont keretében hét hozzászólást hallgattak meg a jelenlevők. A felszólalók egyebek között foglalkoztak a Berindán zenekar vezetői posztján várható személyi változásokkal, a szövetség miskolci kulturális együttesének, ill. énekkarának szereplési lehetőségeivel, a szövetség művelődési munkájába való hatékonyabb bevonásával, a Braille-kottatár rendkívül nehéz helyzetével és a Homérosz kórus nehéz körülmények között elért eredményeivel.

A taggyűlés befejezése előtt az elnök Pinviczki Györgyöt, a központi elnökség tagját kérte fel hozzászólásra, aki többek között hangsúlyozta, hogy központi elnökségünk nagy figyelemmel kíséri a szakosztály munkáját. A továbbiakban figyelemztetett a szövetségi vagyontárgyak védelmének fontosságára. Ez mindannyiunk kötelessége, különösen akkor, amikor szűkös anyagi viszonyok között nincs mód idő előtt tönkrement hangszerek, kották, akusztikai berendezések pótlására, nagyobb javításra.

A résztvevők aktivitását megköszönve Németh Tamás elnök a taggyűlést bezárta.

ROBERT MERLE

Védett férfiak

Fordította: Réz Adám

Merle, az emlékezetes politikai regények írója, ezúttal a feminizmus divatját használja fel humanista mondanivalójának kifejezésére. Az USA nemi aktusra képes férfilakosságát agyvelőgyulladás tizedeli meg. A fékezhetetlen járvány az elnöki székhelybe segíti a homoszexuális, férfigyűlölő Bedford asszonyt. A főszereplő dr. Martinelli és munkatársai szögesdrót mögé kerülnek, hogy egy magántársaság hasznára ellenszérumon dolgozzanak. Fokozatosan tudják meg, micsoda pokol szabadult el a „védett zónán” kívül (a heréltek engedelmesen szolgálják női főnökeiket; a magányos férfiakat tűzzel-vassal üldözik; kamaszlányok megkötözött aggyastyanokat kényszerítenek erekcióra, a törvény mégis áldozataikat bünteti súlyosabban — a fallosz helyi agressziójáért”; a leszbikusmust az iskolában oktatják; titkos genetikai kísérletek folynak a férfiak teljes kiküszöbölésére).

A regény végén megdöntik a zsarnok rendszert, a feministák liberális szárnya kerekedik felül, a helyzet azonban csak relatíve javul: az új irányzat még kifejezettebb matriarchátust valószínűsít meg, s az anyakultuszt állítja az ideológia középpontjába. Mutatósbab férfinak továbbra sem tanácsos kísérő nélkül sétálni. (Merle kiválóan ért

a férfiszexizmus visszájára fordításához.) Martinellire is a nemzés dicső feladata hárul, miközben szerelmi szolgálatain két barátnő osztozik meg testvériesen.

A szatirikus regény minden bizonnyal sikeres; elsősorban harsány, pornográfiaiba hajló

ábrázolásmódjának köszönhetően. Fekete Gyula TRISZEX c. kisregényéhez hasonlóan, jó apropót szolgáltat a nőkérdés aktuális vonatkozásainak társaságában történő spontán megvitatására.

Erősen provokatív könyv: labilis személyiségű olvasók előtt nem árt hangsúlyozni a történet abszurd voltát.

A hangoskönyvtárból kikölcsönözhető orsós, ill. kazettás változatban. Felolvassa: Bodor Tibor.

Semseiné Legeza Ilona

ROBIN COOK

AGY

(Regény)

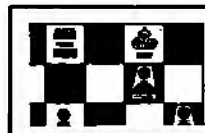
Orvosi, tudományos könyv? Fantasztikus regény? Egyik sem egészen és mégis mind-egyik. A nagy orvosi és műszaki tudással megírt regény olyan lebilincselően érdekes eseményeket tartalmaz, hogy az olvasónak igazán komoly megérőltetésébe kerül az olvasás, vagy a kazettáról való hallgatás abbahagyása, ha már egyszer belekezdett.

A mű olvasása közben felmerül a kérdés az emberben: tudósok, gyilkosok vagy netán örültek-e a szereplők? Leginkább tán ez utóbbiak, mert ép emberi ésszel lehetetlen még csak feltételezni is, hogy mire képesek a tudósok, ha egyszer megszállja és gátlástalanra teszi őket a hatalmi téboly, az egész világ feletti uralkodás vágya.

A történet egy New-York-i kórházkomplexumban játszódik le. Főszereplője dr. Philipp Martin neves agykutató orvos, aki kimagasló tudásával felkelti az eszeveszett kísérleteket folytató örültek figyelmét, majd — az orvos tudtán és akaratán kívül — bevonják őt pokoli munkájukba. Amikor dr. Martin gyanakodni, majd nyomozni kezd az érthetetlen események után, csaknem elpusztítják őt menyasszonyával, Denis-sel együtt.

Ki vagy kik állnak a borzalmas gyilkosságsorozat mögött? Megtudhatjuk a Dombóvári Ferenc által felolvasott nagyon érdekes, izgalmas történetből, melynek háttérében felrémlik a pénz rettenetes hatalma.

Szonda Klára

LAK ISTVÁN

Utazás Kárpátalján

A Kárpátok alatt

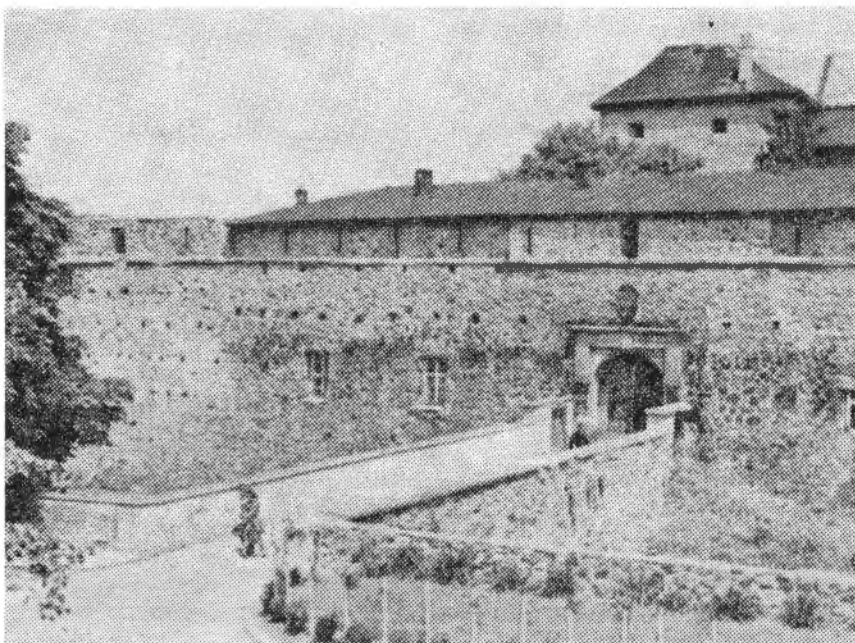
Szövetségünk Turista Szakosztálya háromnapos kirándulást szervezett Kárpátaljára. Az autóbusszos utazást az IBUSZ bonyolította le. Idegenvezetőnk dr. Sziky Lászlóné, Joli néni a tőle megszokott pontossággal, figyelemmel, kitűnően látta el számunkra oly fontos feladatát. 1988. szeptember 23-án még virradat előtt indultunk el Budapestről. Az ősz kezdetét mutatta már az, hogy hosszú szakaszokon sűrű ködben utaztunk. Leninvárosban rövid pihenőt tartottunk, majd Nyíregyházán keresztül Záhonyba érkeztünk. Itt határfolyó a Tisza, melyen áthaladva, Csap térségében már szovjet területen jártunk. Egy óra tájban érkeztünk meg Ungvárra. Az ottani utazás és program bővebb leírása előtt ismerkedjünk meg részletesebben Kárpátalja földrajzi viszonyaival, történelmi múltjával és jelenével, mivel erről az országrészről eddig bizony elég keveset hallhattunk, olvashattunk.

Az országrész a hatalmas kiterjedésű Szovjetunió 15 szövetségi köztársaságának egyikéhez, Ukrajnához tartozik. A 603 000 km² területű, 50 millió lakosú Ukrajna földjén 25 megye van. Kárpátalja a köztársaság 25., legfiatalabb megyéje, amely közigazgatásilag 1946 óta tartozik Ukrajnához. Kárpátalját a Szovjetunióban és Ukraj-

nában Kárpáton túli (Zakarpatszka oblaszty) területnek nevezik. Amíg hazánkhoz tartozott a terület, 1918-ig, ruszinszokként emlegették a vidéket. Az 1930-as évek közepétől nálunk Kárpátaljaként kezdték nevezni az országrészt,

Ivano-Frankovszk megyével határos az országrész. Kárpátalja területe 12 800 km², ennek négyötöd része hegyvidék és csak egyötöde síkság. Az országrészben 1,3 millió ember él. Kárpátalja területi székhelye Ungvár. A Kárpátok itteni szakaszának vonulata a Románia felé eső részen emelkedik a legmagasabbra. A 2000 m körüli magasságot több hegycsúcs is eléri, köztük a legma-

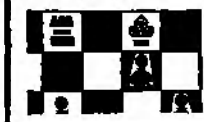
Ungvári vár

amelyet ma itthon így is említünk. A Kárpátalján élők Kárpát-Ukrajnának nevezik a területet. Az alábbiakban az egyszerűség kedvéért Kárpátaljának, országrésznek, megyének, területnek említjük e vidéket.

Kárpátalja területe a Tisza mentétől a Kárpátok gerincéig terjed. Határai: északnyugaton Lengyelország, nyugaton Cseh-szlovákia, délnyugaton hazánk (141 km-en), délen Románia. Északon és keleten Ukrajnában pedig Lvov (régén Lemberg) és

gasabb a 2060 m Hoverla csúcsa. Kárpátalja legalacsonyabban fekvő pontja pedig Eszeny (Javorovo) községnél van, 103 m-re a tengerszint felett. Az országrészen, a Kárpátok vonulatain 5 hágó vezet át: az Uzsoki, a Vereckei, a Volóci, a Toronyai és a Jablonkai (Tatár-hágónak is nevezik). A hágók magassága átlagosan 900–1000 m körül van. Geológiailag a Kárpátok vonulatai 3 csoportra oszthatók: 1. az északi gyűrődéses hegyek,

amelyek a terület kétharmad részét foglalják el; 2. a Szolyva környékén lévő középső vonulat, ez vulkanikus tevékenység folytán alakult ki; 3. a déli rész, tulajdonképpen a síkvidék.

Kárpátalja gazdag ásványi kincsekben. Európa egyik legnagyobb hozamú sóbányája Szlatina községnél van, közel a román határhoz. Sok a barnaszén lelőhely, főként az Ung és

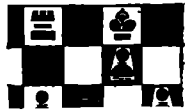
Az ungvári görög katolikus templom

a Terebje folyók közti részen, a Kárpátok déli előterében. Gazdag a terület higanyban, vasércben, kaolinban. A rahói járásban márványlelőhelyek vannak. Fekete-, fehér- és vörös márvány található itt. A fehér márvány minősége vetekszik a világ legjobb szobrászati márványával, a carraraiéval. Böven található jó minőségű építőanyagok, vulkanikus ásványok: andezit, riolit, bazalt,

színes tufa, anyagok és ásványi festékanyagok.

Kárpátalját „Kis-Svájc”-nak is nevezik, természeti adottságai, szépségei miatt. A vidék nagyon gazdag folyókban és hegyi tavakban. Valamennyi kisebb-nagyobb folyó a Tisza vízgyűjtő medencéjéhez tartozik. A Tisza a vidék keleti részén, a Máramarosi havasokban két ágból: a Fehér- és a Fekete-Tiszából ered. Az előbbi ág a hegység dél-nyugati az utóbbi pedig az észak-keleti pontján található. A Tisza két ága Rahónál egyesül. Rahó mellett, Almás (Jablonivka) nevű falucska előtt van Európa közepe, amelyet egy latinbetűs feliratú márványoszlop tudat velünk. A 980 km hosszú Tisza 201 km hosszban folyik keresztül Kárpátalján nyugati irányba. A jobboldali mellékfolyók többsége az országrészben ömlik a Tiszába. Ezek között a leghosszabb a Borsza, 106 km. A Terebje és a Rika folyón vízerőművet létesítettek, amely szinte teljes egészében ellátja elektromos energiával Kárpátalját. A 191 km hosszú Latorca a volóci járásban ered és 144 km után, Csap térségében hagyja el a területet, majd Csehszlovákiában folyik tovább. A 170 km hosszú Ung folyó a Keleti-Beszkidékben ered és Ungvártól nyugatra, 128 km megtétele után hagyja el Kárpátalját, Csehszlovákiában a Laborccal, majd a Latorcával együtt éri el a Bodrog folyót. Kárpátalja nemcsak folyókban, hanem hegyi tavakban is nagyon gazdag vidék. Ezek a tavak a jégkorszakban keletkeztek. Legismertebb a Szinevéri tó, amely 990 m

magasságban fekszik, 7 ha-nyi területen, mélysége helyenként a 20 m-t is eléri. A hegyeket zömében erdők borítják. Ezek 50%-a bükk. A megye északi részén a fenyvesek sávja húzódik, ez kb. 34%-a a faállomány-nak. Vannak olyan fenyvesek is, ahol a fák magassága eléri a 40–50 m-t, törzsük átmérője pedig 1 m körüli. A fenyvesek kb. 1500 m magasságig honosak, míg a bükkösök a jóval alacsonyabb vidéket kedvelik. 1500–2000 m magasságban található a havasi legelők, az ún. alpesi rétek vagy más néven poleninák. Ezeket a réteket bozótok szegélyezik és különböző szép virágok tarkítják. A legmagasabb rétek sziklaszirtjein nő a Kárpátok egyik érdekes és kedvelt virága, a fehér színű havasi gyopár, amely ma védett növény. A síkvidéken megteremnek a gabonafélék, kapás- és konyhakerti növények. Sok a gyümölcsös és a szőlő Ungvár, Munkács, Beregszász és Nagyszőlős környékén. Számos fajta gyógynövény is megtalálható a területen.

Az erdők állatvilága igen gazdag és változatos. Sok szarvas, őz, vaddisznó, vidra, foka, nyúl, hiúz, borz, vadmacska, muflon, de még barnamedve is él itt. Kb. 200 madárfaj honos a vidéken. A hegyi erdőkben fészkel a Kárpátok védett madara, a fekete gólya. Nagyon sok a hal a megyében, a hegyi folyókban, tavakban lazac, pisztráng, míg a síkvidékiekben főként ponty akad bőségesen. Kárpátalján ásványvíz- és gyógyvízforrások sokaságát találjuk. A feltörő kb. 400 forrásnak csak az egytizedét hasznosítják még.

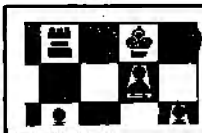
A természeti szépségekben a barátságos és vadregényes tájakon közkedvelt üdülő- és kiránduló helyeket találunk. Kárpátalja éghajlata mérsékelt kontinentális.

Múlt és jelen

Kárpátalja régtől fogva lakott vidék. Már i. e. 2500 évvel ezelőtt is éltek itt emberek, azt bizonyítják a Radváncon (ma már Ungvárhoz tartozik) előkerült leletek is. A népvándorlások idején különböző népek váltogatták egymást a tájon. A honfoglaló magyarok 895–896-ban a Vereckei hágón keresztül érkeztek a Kárpát-medence területére. Őseink Ungvár környékén még találtak hun lakosokat is. Az új hazába érkezett elődeink az Ung folyó partján egy várra bukkantak, amelyet Laborc a szlávok vezére védelmezett. A monda szerint a honfoglalók a menekülő vezért megölték egy folyónál, amelyet róla Laborcnak neveztek el. Almos vezér Árpád fiának Ungváron adta át a vezérseget. Az Árpádházi uralkodók idején fontos szerepe volt a terület várainak. A XIV. századtól kezdve az Itáliából idekerült Drugeth-család 350 éven át döntő szerepet játszott a vidék életében. A Thököly-féle felkelés és a Rákóczi-szabadságharc idején a terület várainak vezető szerepe volt. Kárpátalja a honfoglalástól kezdve 1918 őszéig, az I. világháború végéig Magyarországhoz tartozott. Ezután a versaillesi békeszerződés az újonnan megalakult Csehszlovákiának ítélte az országrészt. 1939. március 18-án a Horthy-hadsereg bevonult Kárpátaljá-

ra, mivel az I. bécsi döntés értelmében a terület egy részét visszacsatolták hazánkhoz. A szovjet hadsereg 1944 őszén szorította ki innen a magyar és német csapatokat. Kárpátalja 1946-tól hivatalosan is a Szovjetunióhoz került.

A mai Kárpátalja területén egykor, amikor hazánkhoz tartozott négy megye volt: Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros egy része. Ezen megyék székhelyei felsorolásuk szerint a következők voltak: Ungvár, Munkács, Nagyszőlős és Máramarossziget, amely ma Romániában van. Kárpátalján mintegy 30 nemzetiség él. A lakosság 75%-a ukrán, 15%-a magyar, 3%-a orosz. A megmaradó százalékhányadon a többi nemzetiség osztozik, köztük jelentősebb számban élnek szlovákok, németek, lengyelek, románok. Ukránok szinte kezdetől fogva éltek itt. Nagy Lajos királyunk idején kb. 40 000 rutén telepedett le a tájon. A folyamatos beszivárgás következtében az ukránok száma állandóan növekedett ezen a területen. Az egykori Galícia és Ukrajna területéről Kárpátaljára bevándorolt szlávok jelentősebb népcsoportjai: a huculok, a bojkok és a lemkók. A huculok a máramarosi hegyekben, a bojkok főként a beregi tájakon, a lemkók a terület észak-nyugati részében és Kelet-Szlovákiában élnek. Nagy számban laknak zsidók is a tájon, mivel Galíciából a régi orosz üldözések elől ide menekültek át. Ők érdekből, könnyebbésgből magyarrá váltak, számuk a II. világháború idején megfogyatkozott. Sok cigány is él a vidéken.

Kárpátalján ma 13 járás van. A térség városainak sorában a következő kilencet találjuk: Ungvár, Munkács, Szolyva, Técső, Huszt, Csap, Beregszász, Nagyszőlős és Ráhó. A városi jellegű települések száma 27. 164 községet, falvat tartanak számon a területen. A 600 helységről 90 településen többségében magyar lakosság él. Nyelvtestvéreink főként a síkvidéki területeken, Ungvár, Munkács, Beregszász és Nagyszőlős városokban, valamint a környező községekben laknak. A Kárpátalján élő magyarság száma 200 000 körül van. A megye számos községében csak magyarokat találunk. Ők magyar anyanyelvű szovjet állampolgárok.

Kárpátalja leghíresebb magyar iskolája volt Ungváron az egykori Drugeth Gimnázium, amelyet a Drugeth-család alapított 1613-ban. Az országrészben élő magyarság kultúrája szerves részét képezte és képezi nemzeti értékeinknek. Élete utolsó évtizedeiben e tájon élt Petróczi Kata Szidónia (1662—1708), aki Beregszentmiklóson halt meg és Huszton a református templom sírboltjában temették el. Ő volt az első jelentős magyar költő, sajnos a nevét is csak kevesen ismerik. Rövid ideig tanított Ungváron a Drugeth Gimnáziumban Dayka Gábor (1769—1796) költő. A felvilágosodáskori lírikus Ungváron halt meg fiatalon, tüdőbajban. Szép Ernő (1884—1954) költő, író Huszton született. Kabaré és színművei széleskörben népszerűek voltak. Legismertebb műve a Lila ákác című regény. Bartók Béla

Munkácsi vár (részlet)

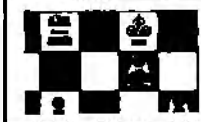
(1881—1945) századunk egyik legnagyobb zeneszerzője Nagyszőlősön járt középiskolába, egyesek szerint itt tartotta első koncertjét. Később a beregi tájakon is gyűjtött népdalokat, balladákat. Báthy Anna (1901—1962) a kiváló magyar operaénekesnő Beregszászon született.

Kárpátalja magyarságának kulturális fejlődése az átmeneti benuátlás után ismét erőteljessé vált. A fejlődést segítik a területen megjelenő magyar lapok: a Kárpáti Igaz Szó, amely 38 000 példányban jut el az olvasókhoz, ma már Budapesten is kapható. Beregszászon készül a Vörös Zászló című magyar nyelvű újság. Az ungvári televízióknak 1968 óta van magyar adása. Ma már egyre több napilap és folyóirat jut el hazánkból Kárpátaljára. Az országrész íróinak, költőinek alkotásait a Kárpáti Könyvkiadó jelenteti meg.

Holnap is élünk

Ebben a fejezetben tekintsük át röviden Kárpátalja magyar lakosságának jelenkori kulturális helyzetét, életét. A terület népei főként a II. világháború idején és az ezt követő években sok megpróbáltatást éltek át. 1945 után különösen nehéz sors, megkülönböztetés, szenvedés jutott az ottani magyarságnak.

Ez a terület sajnos hosszú időn át érdeklődésileg távol esett tőlünk. Kárpátalja már régen megérdemelte volna a mostani figyelmet. Az elmúlt két-három évtizedben a lehetségesnél sokkal kevesebbet tett államunk, diplomáciánk, mint amit tehetett volna a közvetlenül szomszédos, határainkon túl élő magyar nemzetiség egyes népcsoportjaiért. Kárpátalja magyarsága is magára hagyatva élte küzdelmes életét. Nehéz körülmények között, kisebbségi sorsban is őrizte anyanyelvét,

kultúráját. Az oktatás területén az utóbbi években történt néhány kedvező intézkedés, de még pl. mindig nincs magyar

óvoda a területen. A kisgyermek anyanyelvi nevelése csak a családban vagy néhány helyen lelkes tanítók, tanítónők

által összefogott csoportokban történik. Magyar nyelvű általános és középiskolák vannak, ahol a tantárgyakat nyelvünkön oktatják. Ungváron a Zalka Máté, Beregszászon a Kossuth Lajos Középiskolában tanulhatnak anyanyelvükön a magyar diákok. A szakmunkásképzőkben, szakközépiskolákban sajnos nincs magyar nyelvű oktatás. Nagyon kevés az énekóra a magyar iskolákban, ezért népdalainkat csak műkedvelő formában tanulhatják a gyerekek. Az ungvári egyetemnek van magyar tagozata, de a felvételi és a különböző vizsgák előtt kérvényezni kell a hallgatóknak, hogy tudásukról anyanyelvükön számolhassanak be.

1945 után a magyar irodalmi élet is csak nagyon nehezen bontakozhatott ki. Az a néhány író, költő, aki a negyvenes évek végén kezdte pályáját, sok nehézséggel megküzdve, vívódások közepette dolgozhatott. Balla László a kárpátaljai irodalmi élet egyik szervező egyénisége, az idősebb írónemzedék tagja, számos kötet szerzője.

Szalai Borbála, aki gyermekverseket ír, egyike a legidősebb kárpátaljai írónőknek. Verseit több kötetben kiadták, legutóbb jelent meg Csipkebokor, csipkeág címmel gyermekverses kötete.

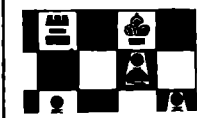
Kovács Vilmos volt a terület legnagyobb tehetségű jelenkori írója, aki sajnos 1977-ben meghalt. Holnap is élünk című regénye jelenleg is a legjobb, a legreálisabb mű az ottani magyarság létéről.

Balogh Edgár író is e tájról indult el, itt kezdte pályáját, ma Erdélyben él. Az ő nyomá-

Kárpát szanatórium

ban járta újra végig Kárpátalja magyar falvait Dupka György és Horváth Sándor, akik tapasztalataikat a Múltunk és jelenünk című munkájukban írták meg.

Kroó László A Kárpátok alatt című művében 1975-ig követi nyomon a kárpátaljai eseményeket. Az említettekén kívül az ismertebb fiatalabb írók, költők közé tartozik: Füzesi Magda, Finta Éva, Fodor Géza, Balla D. Károly, de lehetne folytatni még a felsorolást, hiszen egyre több alkotó műve jelenik meg. Már több éve működik a József Attila Alkotó Közösség. Ez a kollektíva kezdetben a fiatal írók, költők csoportját egyesítette, ma már a kárpátaljai magyarság általános kulturális intézményévé vált.

Kárpátalján 40 év alatt csak 80 magyar témájú könyv jelent meg. Az alkotó közösség munkája nyomán ma már egyre több művet adhatnak ki. Néhány éve jelent meg a Sugaras utakon, majd 1987-ben az Évgyűrűk című antológia, amely a kárpátaljai fiatal magyar írók, költők műveit tartalmazza. Az országrészben ma már egyre több magyar alkotás lát napvilágot. A területen élő magyar értelmiség azon fáradozik, hogy az iskolai oktatásban, a kulturális életben a magyarul lakta vidékeken nyelvünk használata teljessé váljon. Az ottani írók, költők, pedagógusok, népművelők magyarság tudata, szeretete példaként szolgál valamennyi nyelvtestvérünknek. A magyar nyelv ottani fennmaradása érdekében sok-sok tennivaló van, hiszen Kárpátalján nincs állandó magyar színház. Csak né-

hány nagyobb településen működik magyar énekkar, citerazenekar, népi együttes.

Ungvártól Vereckéig

Ungváron a Kárpáti Szálló (Zakarpati) előtt álltunk meg. Ott csatlakozott hozzánk helyi, fiatal idegenvezetőnk Magyar Éva. Ő nagy-nagy szeretettel, kitűnő felkészültséggel, hozzáéréssel, választékos kifejezésekkel, jól érthető, szép magyar beszédével mutatta be szülőföldjét, Kárpátalját. Kiváló vezetésével minden látnivalóra felhívta figyelmünket. Velünk látássérültekkel is szinte látatta a tájakat, épületeket, létesítményeket. Figyelmes, kedves, udvarias munkája mindannyiunk örömeire szolgált.

A szállóban először a szobák elosztása történt meg. Legtöbben a 11. emeleten laktunk. Ez a magasság szerencsére nem okozott gondot, mivel a modern, gyors liftekkel hamar célba lehetett érni. A 14 emeletes, kényelmes szálló 1979-ben készült el, magyar építőipari vállalatok építették. Összkomfortos, tágas lakosztályaiban egy időben 600 vendég pihenhet. Az impozáns épületben több étterem — köztük magyar is — működik. A szobákban rádió, televízió és telefon is van.

Délután városnézés, szabad program következett. Magyar Éva ismertette Ungvár földrajzi helyzetét, történetét és bemutatta nevezetesebb látnivalóit. A több mint 110 000 lakosú Ungvár Kárpátalja területi székhelye. A település a megye legnagyobb városa, hazánk határától északra 25 km-re, a Csehszlovák határtól pedig csak

3 km-re van. A város az Ung folyó jobb és bal partján terül el. Ungvár fontos vasúti és közúti csomópont. Itt található az országrész gazdasági, kulturális életének vezető intézményei.

Ungvár régtől fogva lakott hely, már a IX. században jelentős szláv település volt. A honfoglalástól kezdve fontos szerep jutott a városnak hazánk történelmében, a XIV. századig az Árpád-házi uralkodók birtoka. 1312-től kezdve az Itáliából származó Drugeth János kezére került a vár és birtok. Az ungvári vár és javai a Drugeth-család tulajdonában voltak 1691-ig, egészen a család kihalásáig. A Drugeth-ek idején a város jelentős központtá fejlődött. 1646-ban Drugeth János özvegye Jakusits Anna Homonnáról (ma Szlovákia) Ungvárra telepítette át a jezsuita gimnáziumot — a már említett, 1613-ban alapított régi iskolát, a későbbi Drugeth Gimnáziumot — amely hosszú ideig a híres hazai középiskolák egyike volt. Gyöngyösi István (1629—1704) a XVII. század egyik legnagyobb elbeszélő költője Ungváron született. 1646-ban az ungvári vár kápolnájában történt meg a munkácsi görög katolikus Püspökség első megegyezése Rómával. Ezzel az egyházi unióval az addig Kárpát-vidéki pravoszláv egyház egyesült a katolikus egyházzal. A Drugeth-család kihalása után gr. Bercsényi Miklós lett a vár ura. A Rákóczi-szabadságharc leverése után 1711-ben osztrák katonaság szállta meg a várat és a várost. 1771-ben Mária Terézia Munkácsról

Ungvárra helyeztette át a görög katolikus egyház központját és itt megalapította ennek püspökségét. Ennek az egyházmegyének a hívei többségükben rutének, kisebbségükben magyarok voltak. A munkácsi görög katolikus Egyházmegyéből vált ki 1912-ben a hajdúdorogi, magyarországi görög katolikus Püspökség. Egyébként Kárpátalján nagyon sok görög katolikus él, ezek vallását 1946-ban a szovjet hatalom beolvasztotta a pravoszláv vallásba, vagyis betiltotta; a rendelkezés ma is érvényben van. Kárpátalja magyar katolikus lakosságának lelki gondozását az egri érsekiség, a reformátusokét a debreceni püspökség látta el a múltban. Egyházi és más tankönyveket az említett egyházi intézményektől kaptak a magyar ajkú lakosok. A görög katolikusok lelkigondozását, tanítását az ungvári várban működő papnevelde látta el.

1847-ben átutazott a vidéken Petőfi Sándor, Ungváron szállt meg a valamikori Fekete Sas

Nerickei vár

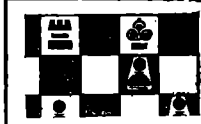
fogadóban, amelynek helyén ma a VIII. számú Általános Iskola van. Ennek falára még századunk elején a Gyöngyösi Irodalmi Társaság emléktáblát helyezett el, amely ma is látható. Ungvár a múlt század második felétől kezdve rohamosan fejlődött. Ez folytatódott az idő alatt is, amíg a város Csehszlovákiához tartozott. Akkor szabályozták az Ung folyót; elkészült egy új lakótelep a Galagó, továbbá a kormányzósági palota. Ungvár 1946. január 22. óta a terület székhelye. Számos létesítmény készült el azóta a városban. A településen sok a park. Az Ung partján hársfasorok húzódnak, sok-sok vadgesztenye és platánfa díszíti az utakat. Ungváron a folyó jobb parti oldalán van a történelmi városrész a várral. Mi a bal parton lévő új városrészben laktunk. Az Ung folyót, amely a városban kb. 25–30 m széles, hat híd íveli át. A település legnevezetesebb épülete a várhegyen az ősi vár, amely szürke falaival méltóságteljesen emelkedik a környék

föle. Mai formáját a középkorban kapta. A várfalak 2,5 ha területet fognak közre. Az egyemeletes várépületben ma múzeum működik. A Rákóczi-szabadságharc idején I. Péter orosz cár követe, Dávid Kolbe az ungvári várban tárgyalt II. Rákóczi Ferencsel. E tárgyalás körülményeivel és a magyar-orosz kapcsolatok alakulásával Váradai Steinberg János, az ungvári egyetem magyar tagozatának történelem tanára behatóan foglalkozik.

A régi Drugeth Gimnázium épületében van az egyetem rektori hivatala. Az 1945-ben alapított egyetem új épületei a város szélén emelkednek. Az egyetemnek kb. 9000 hallgatója van. Az intézmény magyar tagozatán átlagosan 120–130 diák tanul a különböző évfolyamokban. A város szép műemlékei közé tartozik a katedrális, a püspöki palota, a volt zsinagóga, amelyben ma a filharmónia működik.

A város üzemei közt találjuk egyik legnagyobb villanymotorgyárát. Ungváron több mező-

gazdasági terményeket feldolgozó vállalat működik. A város környékén sok a szőlő, ezért Ungvár címerében a szőlővennyigét találjuk, rajta a két szőlőfűrttel.

A második nap, reggeli után Munkácsra utaztunk, délkeleti irányban vezetett utunk. Az első jelentősebb település Szerednye volt. A község neve közepet, középen lévőt jelent, mivel az Ungvár-Munkácsi út felezőpontján települt. Utunk a dombok között szinte mindenütt szőlő mellett vezetett. Szerednyén van egy régi vár is. Egyébként Kárpátalján 13 várról tudunk, ezek többsége romos állapotban van. A szerednyei vár a XII. században épült, a legrégebbi várak egyike a területen. Ennek a várnak Dobó István is volt egy ideig várkapitánya. Ezután Rákos községen utaztunk keresztül. Nemsokára megérkeztünk az Ungvártól 45 km-re lévő Munkácsra. Ebben a Latorca menti városban dél előtt séta és szabad program következett. A 85 000 lakosú Munkács Kárpátalja második legnagyobb városa. Fontos útvonalak futnak itt össze. A városban pedagógiai főiskola működik. Munkács fő látnivalója a 68 m magas dombon álló ősi vár. Már a IX. században földvár volt itt. Ennek helyén a XIV. században épült fel a kővár. Ez a jelentős erőd fénykorát a Rákócziak idején élte, kb. 70 éven át. 1685—1688 között Zrínyi Ilona hősiiesen védte seregével a várat az ostromló osztrák hadakkal szemben és csak árulás miatt kényyszerült feladására. A vár a Rákóczi-szabadságharc egyik legerősebb bástyája volt.

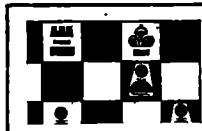
A múlt században várbörtön volt, ahol főként politikai foglyokat őriztek. Itt raboskodott a görög szabadságharc egyik vezetője Demetriosz Ypszilanti (1793—1832) is egy ideig. Ebben a fogdában csaknem egy évig volt bezárva Kazinczy Ferenc, a felvilágosodás kori magyar irodalom jelentős vezetője, a nyelvújítás kiemelkedő egyénisége. Fogságom naplója című művében olvashatók a munkácsi napok emlékei is. 1945 után a várban egy ideig katonaság, majd mezőgazdasági iskola volt. Az eléggé megrongálódott várat ottlétünk idején restaurálták, ezért sajnos nem látogathattuk meg. Igen szép műemlék a munkácsi római katolikus templom. Munkácsra van egy jelenleg is működő pravoszláv női kolostor. Ennek apáciai önellátóan gazdálkodnak a város határában lévő földjeiken. Munkácsra született 1844-ben Munkácsy (1868-ig Lieb, 1880-ig Munkácsi, onnan Munkácsy) Mihály a legnagyobb magyar festőművész, aki 1900-ban halt meg.

Ebéd után a lebergi országúton, északkeleti irányban utaztunk a Kárpátok felé. A várost elhagyva már a hegyek közt vezetett az utunk a Latorca folyó völgyében. Hosszabb szakaszon nem voltak települések, csak a táj és az erdők gyönyörködtettek bennünket. Munkácsról kb. 70 km-re van a Vereckei-hágó. Elhaladtunk a Kárpáti Szanatórium mellett. Ez a szép, tornyos épület a XVIII. században készült el, a Schönborn grófok vadászkastélya volt. A kastély egy nagyon szép parkban van,

egy mesterséges tó közelében. A tó partjának vonulatát egykor úgy alakították ki, hogy az az Osztrák-Magyar Monarchia határvonalát követte. Később utunktól jobbra volt tőlünk Szolyva városa. Ezután egyre magasabban vezetett utunk, hol sziklák között, majd megint szelídebb tájakon. Az erdőkön már látható volt az ősz jele, a fák lombjainak koronái kezdtek színesedni.

Alsóverecke után álltunk meg a Vereckei-hágó kárpátaljai végénél. A kissé borongós, felhős időben kb. egyórás sétát tettünk. E területen át érkezett a Kárpát-medencébe a honfoglaló magyarság jelentős része. Ennél a fontos átkelőnél volt hazánk régi határa.

Ezután Vereckéről vissza utaztunk szálláshelyünkre. A kb. 105 km hosszú úton idegenvezetőnk Kazinczy és Petőfi kárpátaljai helységeket idéző írásaiból olvasott fel. A meglepetés akkor következett számunkra, amikor Magyar Éva költőnő mutatkozott be és versei közül néhányat: Szent Iván éj, Álmodik anyám, Kereszted vagyok, S szólt a falba épített asszony... mondott el. Versei a magyarokról, a magyarságról szólnak, történelmet, sorsokat, tragédiákat idéznek. A költemények mondanivalói a jól felépített szakaszokból, az egyszerű, érthető kifejezésekből bontakoznak ki. Versei kárpátaljai és magyarországi lapokban jelennek meg. Magyar Éva a kárpátaljai fiatal írónemzedék egyik ígéretes tehetségű költője. A nagy élményt jelentő felolvasás és versmondás után este érkezünk meg.

A következő nap reggelén az Ungvártól 12 km-re lévő Nevickére mentünk. Ott a XII. században épült romos várat kerestük fel. Ennek közelében nyaranta ifjúsági tábor működik. A gyönyörű, napos időben felsétáltunk a várhoz.

A délelőtt további részében az ungvári vár múzeumában egy fafaragó művészi alkotásait: bútorokat, használati tárgyakat, egyházi témájú szobrokat tekintettünk meg. A vár udvarán megnéztük a Sárkányölő Herkules-szobrot és a Turulmadár-szobrot. Ezután végig sétáltunk a vár udvarán lévő falumúzeum egyik utcáján. Az itt látható faházakat Kárpát-alja különböző részeiből szállították ide. Ebben az elmúlt századokat idéző falumúzeumban mindaz látható, ami egy fa-

luban volt: templom, iskola, kovácműhely, vízimalom és természetesen a lakóházak, valamennyi fából. A házakban ott láthatók az egykori bútorok, háztartási eszközök és használati tárgyak. A zömében ukrán házak közt egy román és egy magyar ház is van, ez utóbbi kivételével mind szabadkéményes. Végül a fatemplomot néztük meg, amely mellett különböző nagyságú harangok vannak kiállítva.

Ebéd után, induláskor Hirth Ignác, szakosztályunk vezetője megköszönte a gépkocsivezető és az idegenvezetők, valamint a szervezők munkáját. Valamennyiünk számára maradandó élményt, örömet jelentett ez az út, hiszen határainkon kívül élő nyelvtestvéreinkkel találkozhattunk szülőföldjükön.

kezdődött, amikor Itáliában Assisi Szent Ferenc állított fel egyet. Mások még korábbi időpontot említenek, miszerint a római időkben 354-ben már készítették betlehemet Jézus születésére.

A szakirodalom megemlíti, hogy 1567-ben Piccolominu di Aragona várában Constanze hercegnőnek egy ládában tartva volt 116 betlehemi — jászoli alakja, különböző állatfigurákkal kibővítve.

Dr. Rudolf Berliner pedig azt írja könyvében, hogy egyetlen nemzet népi hagyományai között sem található a betlehemi jászolkészítés. Kizárólag egyházi tradíciói vannak. Csehországban a betlehemek — irattári források szerint — csak a 16. század közepétől jelentek meg: kizárólag templomokban elhelyezve. II. József habsburg császár uralkodása idején a jozefinista reformok szellemében a betlehemeket eltávolították a templomokból.

Az egyházi világból — a nemesség házai közvetítésével — a betlehemkészítés szokása csupán a 18. században került az egyszerű falusi és városi lakókhoz. A népies alkotók az egykori tiszta vallásos motívumokat saját elképzeléseik szerint módosították. Gyönyörű betlehemek jöttek létre. Az alkotó népművészek jellegzetes vonása a szerénység volt, így e bájos művecskék készítői többnyire ismeretlenek maradtak, mint pl. a Králiky környéki régi betlehem alkotója, amely betlehem a prágai néprajzi múzeumban van kiállítva.

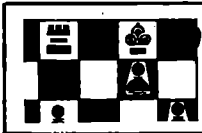
A 18. századvég és a 19. század egésze Csehországban (de

Érdemes felkeresni Csehszlovákiában az egész évben látható trebechovicei betlehemet

Csehszlovákiában Hradec Králové-tól, a lengyel határ irányában, az Óriáshegység környékén érdekes betlehem-kultusz alakult ki az évszázadok folyamán. Az Elba (Labe) mellett nyolc km-re fekszik Kuks várkastély és a vele szomszédos Betlem (Betlehem). Mindkét helyen a cseh barokk művészet emlékei találhatóak. A 17—18. század fordulóján élt ott egy gazdag Franz Anton von Sporck nevű szeszélyes, tékozló gróf, aki Karlsbaddal (Karlovy Vary) kívánta fölvenni a versenyt, miután a magyarországi kuruc felkelések el-

nyomásával jól megszedte magát. Az Elba bal partján kastélyt, fürdőt, míg a jobb parton kórházat és templomot építtetett. Főként G. B. Alliprandit és a tiroli barokk szobrászművészt, Matthias Braunt foglalkoztatta. M. Braun — tanítványai közreműködésével — szinte a sziklából metszette ki az 55 szobrot, amelyek készen vagy félig készen ma szobormúzeumként láthatók. Braun egy teljes betlehemet is elkészített kőből, a közeli falucskát is Betlehemnek nevezték el.

Egyes történészek szerint a betlehemek készítése 1225-ben

Magyarországon és másutt is) a betlehemek aranykora. A betlehemek egész sora keletkezett Csehországban pl. az Óriás-hegység környékén is. Nem csupán a fa és a papír volt az egyetlen anyag a figurák elkészítéséhez. Ismerünk — többek között — agyagból, kenyértésztából és viaszból készült betlehemi figurákat is. Cinovec környékén volt ónbetlehem, Pradéd körzetében bádogbetlehem, Zelezny Brod környékén pedig üveggömbbe zárt betlehem, de széndarabból készült bányászbetlehem is. A betlehemalkotók nem elégedtek meg a mozdulatlan figurákkal. Különböző módon tették elevenebbé őket. Az ismert Metelka betlehemet Jilemnicében óraszerkezet hajtja és a néhai Cerny Mlyn-i (Olesnicében) nagy betlehemet a patak vize hajtotta.

A házilag készített betlehemek és figurák jelentős központja a cseh-morva határon fekvő Králiky környéke volt. Feltehető, hogy éppen a králiky betlehem egyes elemei befolyásolták Kapuciánt a trebechovicei betlehemi figurák faragásánál.

A trebechovicei betlehem.

Hradec Kralove Kelet-Csehország székhelye. Onnan autóbusszal kirándulhatunk a 14 km-re lévő Trebechovic pod Orebembe, amely világhírű betleheméről nevezetes. A látvány élményszámba megy!

A hagyomány szerint, ami a trebechovicei betlehem létesítésével kapcsolatos — már a múlt század hatvanas éveiben, az akkor még fiatal Probost József elhatározta, hogy a világ

legnagyobb betlehemét fogja elkészíteni. A megvalósításhoz sikerült megnyernie a nagyon ügyes fafaragót, Kapucián Józsefet. Nagyszabású tervük megvalósítása során, a végzett munka jó barátta tette őket. Egymást segítő, szeretetteljes légkörben egész életüket a betlehem készítésének és bővítésének szentelték. Nagy erőfeszítéssel sikerült a figurák mozgatását és megelevenítését megoldani. Segítségükre volt még Friml József, aki a korabeli malom-mechanizmusok építésénél szerzett tapasztalatait érvényesítette eredményesen. A fogaskerekek, emelők és tengelyek mechanizmusát fából készítette. Sikerült a mozgásátvitelt egy központból a figurákra továbbbitania.

Csaknem az összes figurát hársfából, a mechanizmust pedig bükkfából faragták. Néhány apróság kivételével, csak fát használtak a betlehem elkészítéséhez. E tekintetben a trebechovicei betlehem egyedülálló. Méreteivel (7×3,20×2,70 m) a betlehemek óriásai közé tartozik a világon. 50 figura élethűen szemlélteti az emberi mozdulatokat, további 100 fahevederen mozog, a többi — majdnem 200 figura — mozdulatlan. A betlehem összesen több mint 2000 faragott tárgyat tartalmaz: fákat, épületeket, állatokat, stb.

Hét szinten két világ találkozik. A bibliai jeleneteket bemutató alakok mellett ott szerepelnek a századforduló cseh falujának lakói is.

A betlehem központjában a bibliából ismert jászol-jelenet pompázik. A kis Jézus körüli

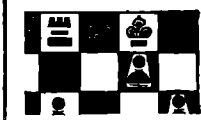
szereplőket úgy alkották meg, hogy azok 30 mozdulatot tudnak tenni. A 3 király ábrázolása a legarchaikusabb, mert alakjait a régi cseh bibliák képei alapján faragták.

Hatásos a katonák arckifejezése, akik Heródes parancsára kisgyermekeket gyilkolnak; de az anyáé is, aki ártatlanul megölt csecsemője felett zokog.

Jézus és a 12 apostol csoport tagjait szemlélve magával ragadó a fafaragás művészete. Kimagasló teljesítmény Júdás alakja. A keresztút stációi is megrendítően hatnak. Ezeket valóban látni kell!

Feltehető, hogy a bibliai jeleneteket megszemélyesítő figurák többsége a régi cseh bibliailusztrációk, valamint az olasz reneszánsz mesterek műveinek reprodukciói alapján készültek. Ugyanakkor az ábrázolt városka emberei annyira élethűek, hogy számos korabeli trebechovicei polgár a betlehem figuráiban magára ismert, amivel akkor büszkén dicsekedtek.

A betlehemben több mint 20 mesterséget faragtak ki. Kapucián J. remekbe faragta saját szomszédját a két segédjével s az éppen fonalat fonó feleségével. De felismerhetjük a helység kovácsát, a kádárt, a köszörűst, az ácsot, a favágót, a takácsot, a bognárt, az asztalost, a vajat köpülő parasztasszonyt, a szemet fejtő bányászokat, a malomból lisztet talicskázó férfit és másokat. Különleges csoportot alkotnak, akik az ajándékot viszik Jézuskának: a helybéli vadászok akik rúdra akasztott szarvaszákmányt cipelnek a hátukon, a szőlősgazdák, akik a hordó bort viszik. A 9 tagú

fúvószenekar pedig éppen rázendített a téren. Legszebb faragások közé sorolnám a 7 „élő” fát, melyek közül 6 hársfa és a hetedik, csak csonkjai-ban maradt üres tölgy. (Érdekesség, hogy a kifaragott szakmák közül hiányzik a fazekas és a tímár, pedig abban az időben több ilyen dolgozott Trebechovicén.)

A betlehemet először — még Probst életében, 1906-ban — Chrástban, Chrudim közelében állították ki, ahol aranyéremmel jutalmazták. A két alkotó halála után a betlehemet az elpusztulás veszélye fenyegette. De Skriván Ferenc érdeme, hogy a harmincas évek elején a betlehemet megvette, megjavította és a mechanizmus kézi hajtását villanyerőre cserélte. A rendbehozott betlehemmel számos kiállításon vett részt (Prága, Brünn, Pozsony, Kassa). A második világháború alatt a betlehemet sikerült elrejténie. 1945 után legnagyobb sikerét az 1967-es montreáli világkiállításon aratta. Aztán még kétszer mutatkozott be külföldön: 1968-ban a holland gyermekvároskában — Madurodamban és 1970-ben a londoni kiállításon. 1972 novemberében került végleges helyére a trebechovicei emlékmű-épületbe, ahol azóta több mint egy millió látogató csodálta meg. A betlehem egész évben megtekinthető, kivéve november hónapot, amikor a szükséges javításokat, karbantartásokat végzik az egyedülálló műalkotáson. A muzeális értékű, gyönyörű betlehem a korabeli egyszerű cseh emberek mesterei ügyességének bizonyítéka.

Dr. Domonkos János tanár

„Pisti” aki szeret futni

(Az óra megmutatja, hogy mit tudok)

A létesítményigazgatóság dolgozójaként, pontosan negyed százada teljesít szolgálatot az egri stadionban Mészáros István. Széles körben csak „Pisti”-nek szólítják, mert úgy általában jobban ismerik. A stadion nemcsak munkahelye, hanem kedvenc időtöltésének színtere is. Délutánonként hangyaszigalommal köröz a vörös salakon, megszámlálhatatlanul futja kilométereit...

— Ahogy végezve a munkám locsoltam a füvet, egyszer megszólított Gerzovits József testnevelő tanár, hogy lenne-e kedvem rendszeresen futni. Mint elmondta, megtetszett a mozgásom, ahogy széltében-hosszában rohangáltam, akkor még a fűvön. Hajlandóságot mutattam, és előbb a középtávú számokat irányoztam elő. Húsz éves voltam, és 1966-ot mutatott a nap-tár.

— Mennyi idő múltán indul-tál versenyeken?

— Arra már pontosan nem emlékszem, de másfél év elteltével 2:20-at tudtam nyolcszázon. Öt-hat év kellett, amíg át-tértünk a hosszabb távokra és még később a maratoni futásra. Akkoriban Sperlág József volt az edzőm, mostanság pedig Tóth Sándor irányít. Öt- és tízezer méteren 1980-ban értem el egyéni csúcsumat, 15:20, illetve 32:20-at tudtam ezeken a távo-kon. A több, mint 42 km-es maratoni futást két óra har-

mincyolc perc alatt teljesítet-tem legrövidebb idő alatt.

— A megyei versenyek után országos, sőt nemzetközi erő-próbákra is eljutottál.

— Gyengénlátó vagyok, ré-szünkre is gyakran rendeznek nemzetközi versenyeket. A moszkvai Európa Bajnokságon harmadik lettem ötezer méte-ren, a maratoni futásban pedig ötödik a B 3-as kategóriában. Ez utóbbit úgy kell érteni, hogy a B 1-es a leggyengébb gyen-génlátási fokozat. Mivel korom-nál fogva már veteránnak szá-mítok, a 40—45 évesek szegedi országos bajnokságán is elin-dulhattam és második lettem a maratoni futásban.

— Látásod mennyire zavar futás közben?

— Főleg az okoz gondot, ha sokan vagyunk. A rajt után megvárom, amíg szóródni kezd a mezőny, és akkor a többiek után eredek. A futásban nagy-on magára maradt az ember. Itt nem úgy van, mint a futballistáknál, akik átadják a labdát, hogy fusson a másik, majd én pihenek. Nekünk a rajtnál megnyomják az órát, ami könyörtelenül megmutatja, hogy mit tudunk...

— Nem unalmas ez a sokszor vég nélkülinek látszó futás?

— Van, amikor minden baja van az embernek, valóságos undor fog el. Olyankor úgy érzi, hogy abba kell hagyni. De va-lami mindig átlendített eddig a

Közlemények

Lapunkat az alábbiak közlésére kérték fel:

A szövetség megkeresése alapján az OTP Lakossági Hitelosztálya — Magyar Nemzeti

nehézségeken. Legyőzni a távolságot szép dolog. Nemcsak a stadionban futok, gyakran „kirándulok” a Berva völgy irányába is az erdők felé.

— Mit jelent számodra, hogy az ESE önállóvá tette az atlétikai szakosztályt, és beolvasztotta a sportszolgáltatásba? Valójában milyen színeket képviselsz?

— Én is önállóvá váltam ezáltal. Az utazáshoz kedvezményeket kapok, a gyengénlátók versenyeit pedig a szervezet irányítja megfelelő anyagi keretek között. Itthon Eger színeit képviselem, külföldön pedig azt írják a nevem után, hogy Magyarország.

— A mindennapos edzésekhez mit szól a család?

— A feleségem engem úgy fogad el, hogy futok. Néha ő is lelátogat a stadionba a két gyerekkel, ezzel a dolog nálunk el van intézve.

— Most milyen versenyre készülsz, és egyáltalán vannak-e távolabbi terveid a futással?

— Szeptemberben Szolnokon várok egy maratoni táv. Egyébként különösebben nem tervezek, de szeretnék még futni egy jó darabig...

*Fesztbaum Béla
(Megjelent az egri Népújság 1988.
szeptember 6-i számában)*

Bankkal és a Kereskedelmi Minisztériummal egyetértésben — az áruvásárlási kölcsönkonstrukció keretében, kedvezményes feltételű kölcsönt nyújt gyengénlátó és látásmaradványos szövetségi tagok részére a CAMERATEXT GMK által kifejlesztett, gyártott és forgalomba hozott GRANDOPTIK nevű elektronikus író-olvasó készülék megvásárlásához.

Kölcsönfeltételek:

— A vásárlónak a vételár minimum 10%-át kell lefizetnie saját erőként.

— A visszafizetés időtartama maximum 36 hónap.

— A kölcsön után az áruvásárlási kölcsönökről szóló rendeletben mindenkor meghatározott mértékű kamatot kell fizetni; ez jelenleg 16% kamat, plusz két százalék folyósítási jutalék.

— A fedezeti és egyéb feltételek az általános feltételű áruvásárlási kölcsönökével azonosak.

A kölcsönfolyósítás módját — tekintettel a GMK székhelyére, valamint a többszöri utazás megelőzése érdekében — a hitelosztálya a GMK-val egyetértésben úgy határozta meg, hogy az az átutalásos rendszerű ügyintézés keretében történjék.

Fentiek alapján a GMK-val megállapodás született az egyszerűsített ügyintézés lebonyolítására, mely szerint a kölcsönigénylés benyújtása, a kötelezettek aláírása, a saját erő befizetése, valamint a kölcsön-

igénylés elbírálása a GMK-nál történik, mely alapján a készüléket a vásárlóknak kiszolgáltatják. Ehhez a bírálathoz az OTP Baranya Megyei Igazgatósága megfelelő segítséget nyújt.

A GMK a kölcsönadományt az állandó lakhely szerint illetékes OTP fióknak megküldi, majd a fiók a vételhátralék összegét a GMK elszámolási számlájára átutalja.

A lebonyolítással kapcsolatban a hitelosztálya készséggel ad további tájékoztatást az érdeklődőknek.

Közöljük szövetségi arcképes igazolvánnyal közlekedő tagjainkkal, hogy 1988. január 1-vel a VOLÁN járatain új díj-övezet bevezetésére került sor.

Az 1/1987. (II. 9.) KM. sz. rendelet módosította a 14/1987. (XII. 27.) KM. sz. rendelet, mely szerint 0—20 km távolságig 1 Ft viteldíjat kell fizetnünk. 21—50 km-ig továbbra is 3 Ft a viteldíj. A további díjtáblázat változatlan.

*

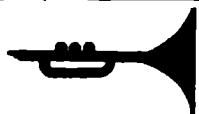
Értesítjük tagtársainkat, hogy a Duna Cipőgyár ismét rendez téli cipővásárt szövetségünk budapesti székházában. A vásár időpontja:

1988. december 6-án, kedden, 10—18 óráig.

1988. december 7-én, szerdán, 8—16 óráig.

1988. december 8-án, csütörtökön, 10—16 óráig.

Sorstársainkat és kísérőiket szeretettel várjuk.

Pontírású vagy kazettára olvasott szöveg gépelését vállalom; ár megegyezés szerint. Érdeklődni lehet munkanapokon 8—15 óra között a 830-998-as telefonon.

18 éves vak lány vagyok. Szeretnék megismerkedni velem egyidős vagy kicsit idősebb vak, illetve gyengénlátó fiúval. Válaszleveleket „Együtt-egymásért” jeligére kérek a szerkesztőségbe.

Eladó egy CASIO szintetizátor, 12 hangregiszter, 12 dobregiszter, sztereo, programozható, sok egyéb szolgáltatás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 835-500, vagy este a 632-625-ös telefonon.

Falun élő idősebb vak sors-társ jólelkű, istenfélő, esetleg nyugdíjjal rendelkező asszonyt keres, aki hajlandó lenne házába költözni és őt gondozni. Cím: Török János, Nyírmártonfalva, Kossuth Lajos u. 53. Irányítószám: 4263.

A VAKOK ÉS GYENGÉNLÁTÓK ORSZAGOS SZÖVETSEGÉNEK
FOLYÓIRATA
FELELŐS KIADÓ: ERHARTNE DR. MOLNÁR KATALIN FŐTITKÁR
SZERKESZTŐ: BARNA ZOLTÁN
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: ORBÁN JÓZSEF
FOTÓ: HOLLÓSY ZOLTÁN
KIADÓHIVATAL: BUDAPEST XIV., MÁJUS 1. ÚT 47. TEL.: 210-440

80 5645 Pátria Nyomda — Felelős vezető: Vass Sándor vezérigazgató

ISSN 0209—6765

Tartalom:

Törődjünk többet egészségünkkel: Kiss János

Sportrovat: Dénes József

Zenei rovat: Barna Zoltán

Nők részére: Kerekes Mária

Úttörőrovat: Tánczosné Ruff Ágota

Jogi rovat: dr. Falvai Ferenc

Közlekedési rovat: Gerdelics Ferenc

Levelezési rovat: Bartha Zsuzsanna

		Oldal
<i>Erhartné</i>	GONDOLATOK A 70 ÉVES JUBILEUM ALKALMÁBÓL	1
<i>dr. Molnár Katalin:</i>	A FEHÉR BOT NEMZETKÖZI NAPJA	3
<i>Szerkesztőség:</i>	ÜNNEPSÉG MAKÓN	3
<i>Szabó István:</i>	RENDEZVÉNY LÁBODON	4
<i>Csik Lajos:</i>	TUDÓSÍTÁS AZ 1988. OKTÓBER 27-ÉN MEGTARTOTT	
<i>Fehér Anna:</i>	ELNÖKSÉGI ÜLESRŐL	4
<i>Erhartné</i>	JELENTÉS A SZOCIÁLIS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI	
<i>dr. Molnár Katalin:</i>	MINISZTERIUM ÁLTAL TÁMOGATOTT 1988.	
	SZEPTEMBER 18—24. KÖZÜTTI SPANYOLORSZÁGI	
	UTAZÁSUNKRÓL	7
<i>Németi Zsolt:</i>	RAJZPÁLYÁZAT SZÜVETSÉGÜNK FENNÁLLÁSÁNAK	
	70. ÉVFORDULÓJÁRA	9
<i>Rosalyn S. Yalow:</i>	TUDOMÁNY, TECHNOLÓGIA ÉS AZ EMBERI JÓLÉT	10
<i>Lukács Sándor:</i>	SIR CLIVE SINCLAIRE ÚJ „CSODÁJA”	13
<i>Kerekes Mária:</i>	ÁSVÁNYOK — DRÁGAKÖVEK — ÉKSZEREK	13
<i>Ihász-Kovács Éva:</i>	FEKETE TULIPÁN	14
<i>Ada Negri:</i>	HAVAZÁS (NEVICATA)	15
<i>Lakatos Tamás:</i>	BESZÁMOLÓ A VGYOSZ ZENEI SZAKOSZTÁLYÁNAK	
	1988. SZEPTEMBER 24-I TAGGYÜLÉSÉRŐL	15
<i>Semseiné Legeza Ilona:</i>	VÉDETT FÉRFIAK (KÖNYVISMERTETÉS)	17
<i>Szonda Klára:</i>	AGY (KÖNYVISMERTETÉS)	17
<i>Lak István:</i>	UTAZÁS KÁRPÁTALJÁN	18
<i>Dr. Domonkos János:</i>	ÉRDEMÉS FELKERESNI CSEHSZLOVÁKIÁBAN AZ EGÉSZ	
	ÉVBEN LÁTHATÓ TREBECHOVICEI BETLEHEMET	26
<i>Fesztbaum Béla:</i>	„PISTI”, AKI SZERET FUTNI	28
	TÁJÉKOZTATÁS A GRANDOPTIK VÁSÁRLÁSI	
	FELTÉTELEIRŐL	29
	HIRDETÉSEK	29

30 ÉVE

A SZÁMÍTÁSTECHNIKA ÉLVONALÁBAN

- Komplex vállalkozások
- Egyedi szoftverek fejlesztése
- Távadatátviteli szoftverek
- Típus szoftverek készítése
- Mikro és nagyszámítógépes rendszerek fejlesztése és installálása
- IBM-PC/AT számítógépek értékesítése
1 év garanciával
- Mikroszámítógépek szervizelése
- Szervezés
- Programozás
- Adatrögzítés (floppyra is)
- Számítógépes adatfeldolgozás

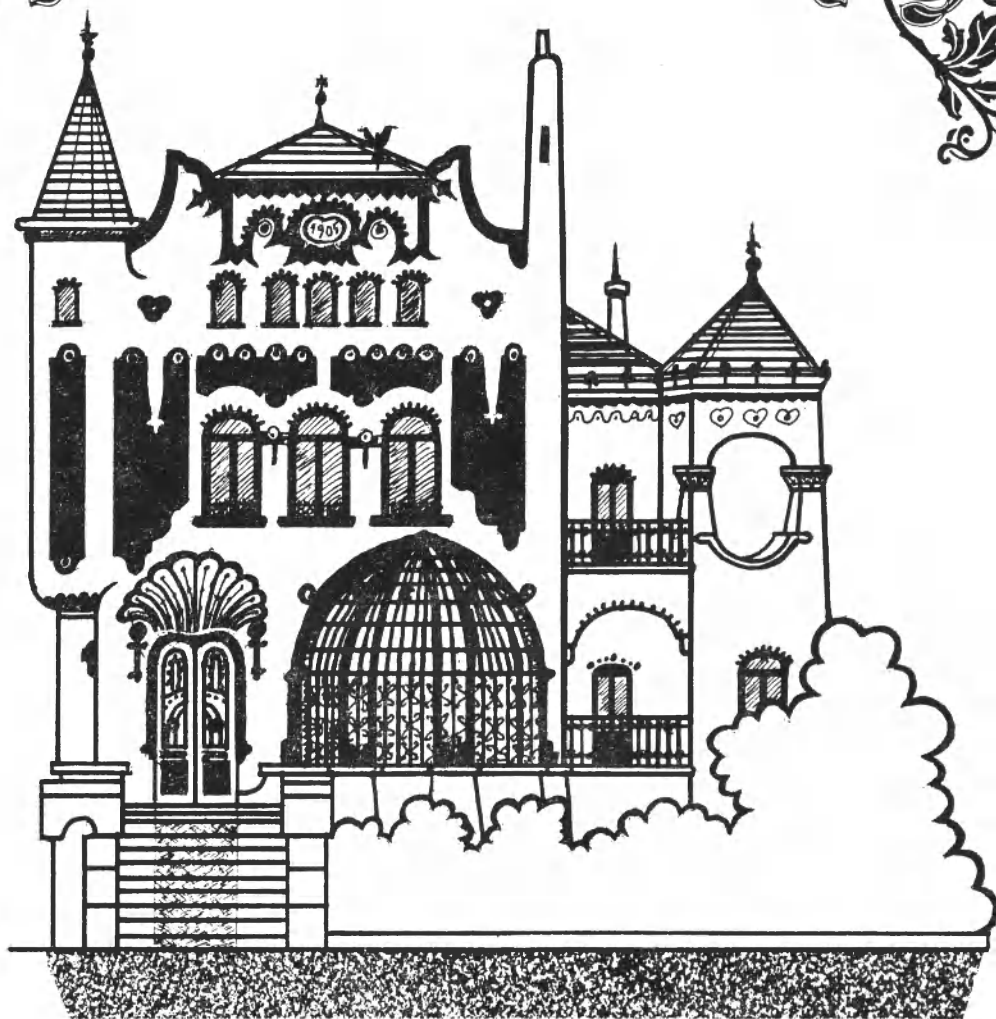
**Élelmiszeripari Ügyvitelszervezési és Gépi
Adatfeldolgozó Vállalat**

Cím: 1111 Budapest, Budafoki út 59.

Telefon: 852 - 972

1918

1988 a Vakok és Gyengénlátók
Országos Szövetsége megalakulásának
70. évfordulója

SZÉP A FÉNYKÉP F O R T E P A P Í R O N
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF F O R T E P H O T O P A P I E R
YOUR PICTURES ARE NICE ON F O R T E P H O T O P A P E R S

PHOTO FILMS
PHOTO
AND PAPERS

**FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE-FEHÉR ÉS SZÍNES
F O R T E A N Y A G O K A T !**

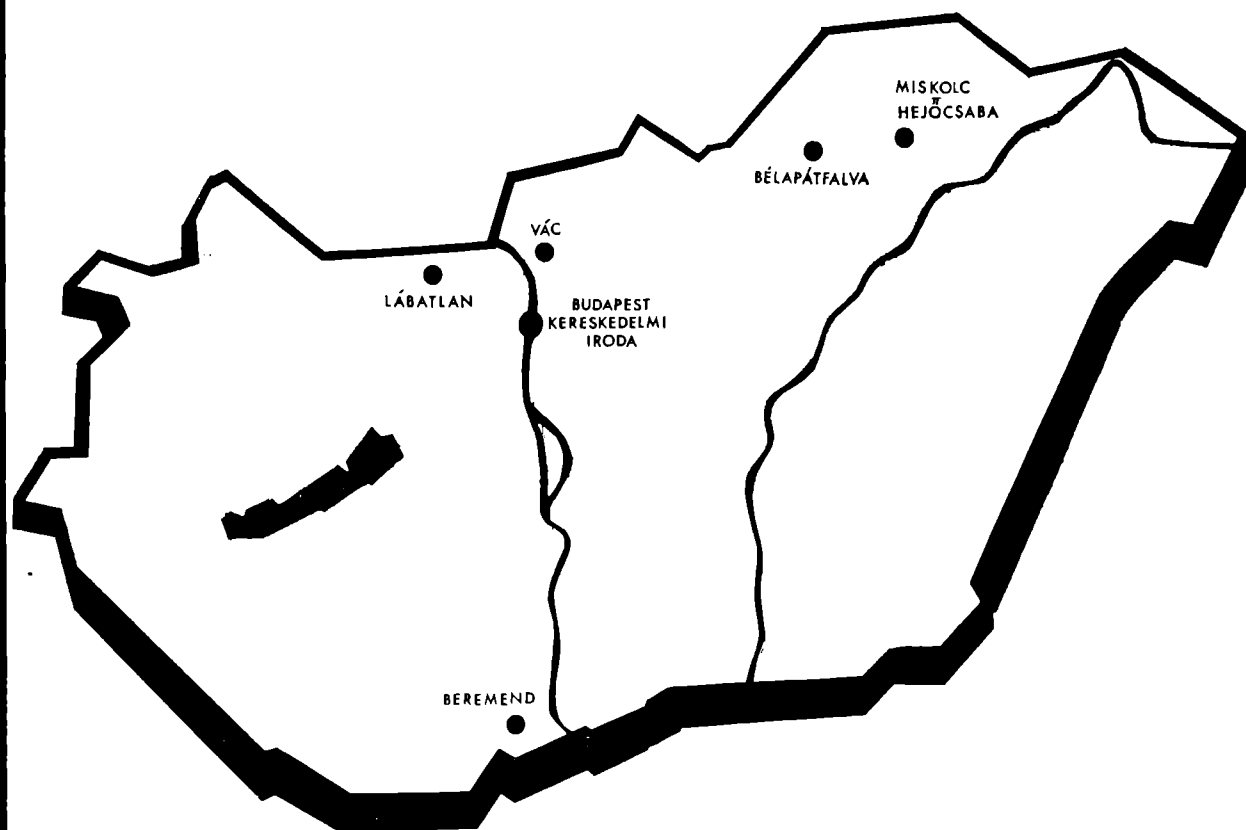
**BENUTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN F O R T E M A T E R I A L I E N !**

**USE IT TO THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR
PHOTO-MATERIALS MADE BY F O R T E !**

F O R T E F O T O K É M I A I I P A R

**2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY**

Cement - és Mészművek VÁC

**VÁSÁROLJA
A CEMENTIPAR
TERMÉKEIT !**

**KORSZERÜ
GAZDASÁGOS
CSOMAGOLÓANYAGRA
VAN SZÜKSÉGE ?**

AJÁNLATAINK :

- LAKOSSÁGI KISZERELÉSHEZ ;
MODERN, ESZTÉTIKUS
HENGERES KOMBI DOBOZOK**
- SZÁLLITÓI CSOMAGOLÁSHOZ
KÖNNYŰ, MAGAS TERHELHETŐ-
SÉGŰ PAPIRHORDÓK**
- RÉSZLETES INFÓRMÁCIÓ,
CSOMAGOLÁSI SZAKTANÁCS-
ADÁS, RÖVID VÁLLALÁSI
HATÁRIDŐ!**

**Papiripari Vállalat Kiskunhalasi Gyára
Vállalkozási Osztály**

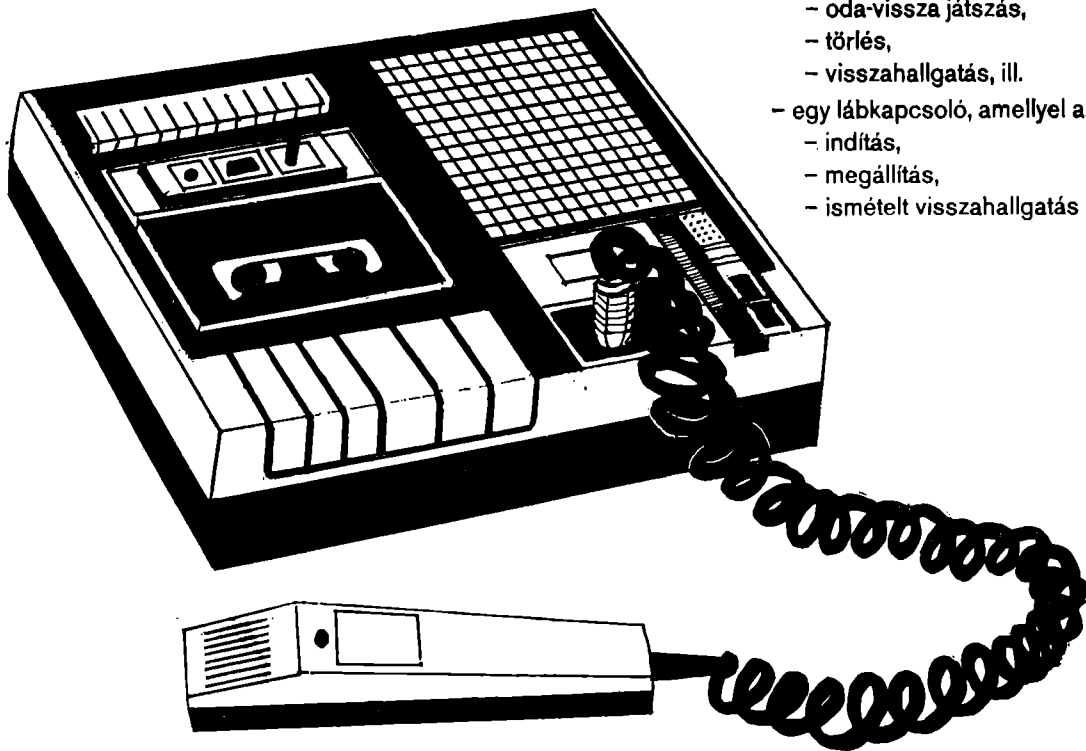
**6400 Kiskunhalas,
Középső Ipartelep 6.**

Tx. 26-341   Tel. (77) 21-344

FIGYELEM!**A VAKOK MUNKÁJÁT,
TANULÁSÁT SEGÍTI A
DK 40 TÍPUSÚ DIKTAFON****TARTOZÉKAI:**

- kézikapcsolású mikrofon, amellyel
  - gyors szövegszerkesztés,
  - oda-vissza játszás,
  - törlés,
  - visszahallgatás, ill.
- egy lábkapcsoló, amellyel az
  - indítás,
  - megállítás,
  - ismételt visszahallgatás történhet.

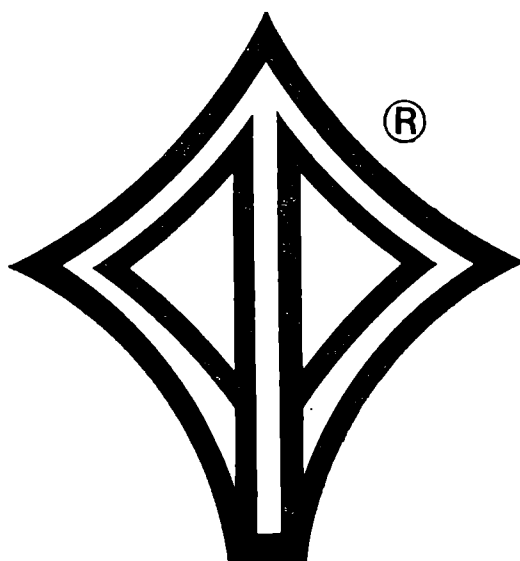
Ára: 41588,- Ft.

**Kapcsolatfelvétel a BRG Kereskedelmi
Főosztályával a 803-535 telefonszámon
lehetséges.**

Sport- és szabadidőruházat

Sport- és szabadidőruházat

Sport- és szabadidőruházat

Sport- és szabadidőruházat

Gyártja:

SENIOR

VÁCI KÖTÖTTÁRUGYÁR

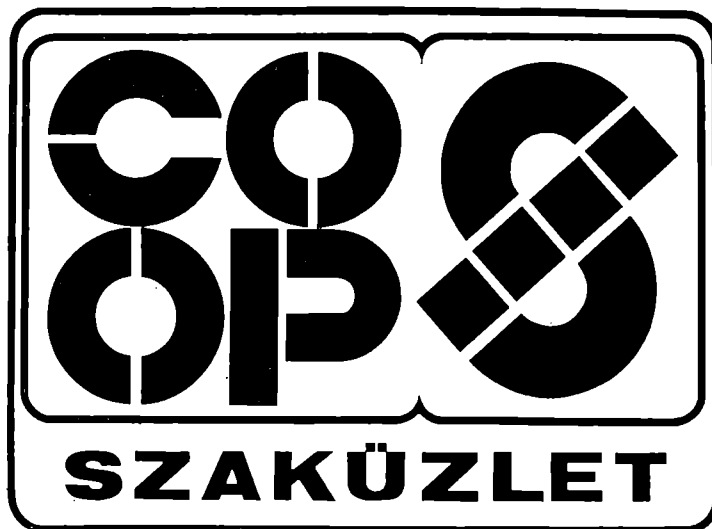
BÁRMERRE VISZ ÚTJA – KEZDJE A SKÁLÁNÁL!

A FOGYASZTÁSI
SZÖVETKEZETEK

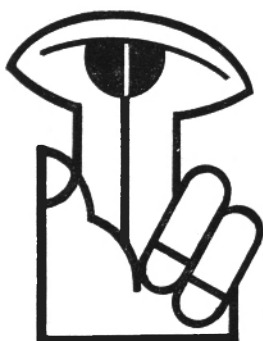
SKÁLA-COOP

ÁRUHÁZAI ÉS

SZAKÜZLETEI

SZERTE AZ ORSZÁGBAN KÜLÖNLEGES
VÁLASZTÉKKAL, AZ ÉLELMISZER, RUHÁZATI
ÉS VEGYESIPARCIKKEK EGYEDI
ÁRUSKÁLÁJÁVAL VÁRJÁK KEDVES
VÁSÁRLÓIKAT

CAMERATEXT

Gazdasági Munkaközösség
7633 PÉCS

Dr. Münnich F. u. 16/b
Tel: (72) 19-601

AJÁNLATA:

GRANDOPTIK

GRANDOPTIK

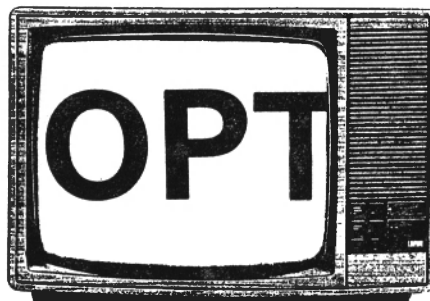
GRANDOPTIK

GRANDOPTIK

GRANDOPTIK

GRANDOPTIK

Nagyító készülék
gyengénlátóknak,
látásmaradvány-
nyal rendelkezők-
nek és munkálta-
tóikkal.

**4-15 MÁS OPTIKÁKKAL ENNEK IS TÖBBSZÖRÖS
NAGYÍTÁSÁVAL MŰKÖDŐ ZÁRT TV LÁNC**

**AMELY SEGÍTI: -az írást, olvasást,
javítási és gépelési munkákat**

